

Fondată: 1998
Anul XX

ELANUL

Nr. 185
IULIE
2017

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Vrancea și Mărăștii

Dan RAVARU

În epopeea militară românească a anului 1917, bătălia de la Mărăștii este prima în ordine cronologică. În istoriografie, bătălia de la Mărăștii a stârnit unele controverse, dar în mod unanim este considerată prima mare victorie românească din 1917, sau chiar prima mare victorie din desfășurarea Primului Război Mondial. Realizatorul principal al acestui act

de mare importanță națională a fost generalul Alexandru Averescu, comandant al Armatei a 2-a. În notițe zilnice, generalul va rememora retragerea, putem spune glorioasă, a Armatei a 2-a, și așezarea sa pe poziții defensive, păstrându-și majoritar efectivele și capacitatea de luptă. Când armata romană, în general, a trecut printr-un proces de reorganizare, Averescu a ales un drum aparte, refuzând, între altele, sprijinul calificat al misiunii franceze. Au mai existat și unele neînțelegeri cu celălalt mare comandant român din Primul Război Mondial, generalul Constantin Prezan, totul rezolvându-se la modul amiabil. De altfel, amândoi vor deveni mareșali ai României, ca o recunoaștere a meritelor lor indiscutabile.

Amplasarea în teren a Mărăștilor este legată, în primul rând, de includerea în ținutul Vrancei. Etimologic, 'Vrancea' (ca și Bran, Borona) provine din slava veche, cu sensul de 'poartă', 'loc de trecere'. Dacă în timpul străvechi era un loc de trecere al păstorilor, de data aceasta Vrancea era o adevărată poartă a Moldovei. Să amintim și bogatul trecut istoric al zonei. Mai întâi, legenda babei Vrâncioaia, care și-a trimis cei 7 fii să lupte alături de Ștefan cel Mare într-un moment de cumpănă din istoria Moldovei.

- continuare în pagina 5 -

Bârladul. Etimologie (2)

Gheorghe CLAPA

Contactul cu alte popoare a lăsat în toponimie cuvintele:

- comuna Bălăbănești = origine turcită de la Balaban, apare la 1600;
- Bursuci și Odaia Bursucani = turc *borsuk* și *oda*;
- Satul Dilteșani de pe valea Bogdanei, de la ung. *delteg* = chipeș, apare în anul 1441 aprilie 16, iar ulterior la anul 1623 ianuarie 18, satul se numește Cernați de la vechiul slav *čern* + suf. -ați (din thracul -at), care deși are un fonetism sud slav, este rusesc;
- Satul Roșcani situat la vărsarea Hobalnei în Bârlad, atestat prin documentele din 1531 martie 12 și 1616 martie 20, cu mențiunea prin uricul de la Bogdan cel Bătrân, își schimbă denumirea la 1786 martie 12 și 1794 august 2, în Ciortolomul = *Ciort* = drac și *Lom* = șanț, despărțitură, deci Ciortolom = hotarul dracului.

- Pâraiele Pereschiv (Mic și Mare) turc persan *per* + turc arab *eskab*.

Din conviețuirea cu pecenegii, cumanii și tătarii, au rămas în toponimie cuvintele: moșia Picegani la gura Văii Banca ce se varsă în Bârlad (cartea șoltuzului din 1623 ianuarie 1); Valea Călmățui în pârâul Hobana și pârâul Călmățui din fostul județ Tecuci; satele Tălăbești, Tălăbasca (și balta), Tătărani, Tătarcă și numele de familie Tătaru și Coman.

Semnificativ este faptul că numirile autohtone – care formează majoritatea – s-au păstrat până astăzi.

Trebuie să semnalăm și faptul că în hrisoave se face mențiunea de juzii sătești. Documentul lui Alexandru cel Bun din 1409 ianuarie 28 și al lui Ștefan cel Mare din 1488 decembrie 13, amintesc de juzi.

Faptele ne îndrituiesc să socotim existența orașului Bârlad cu mult înainte de contactul cu slavii și deci târgul avea o numire a lui. Aci era format un centru politic, care s-a dezvoltat ulterior prin contopirea lui în Terra Moldaviae.

Problema etimologiei numelui Bârlad, după cum s-a arătat mai sus este foarte controversată și a dat loc la mai multe interpretări, însă fără să se țină seama de evenimentele care au avut loc – atât în perioada de dinainte de cucerirea Daciei de romani, cât și de perioada migrației popoarelor – când acest oraș și această populație de berladnici exista, după cum atestă documentele și descoperirile arheologice. De asemeni, nu s-au analizat influențele străine ale popoarelor cu care am fost în contact neîntrerupt. În ținutul getic, infiltrațiunile de elemente germane au fost persistente.

Pentru o bună și amplă documentare în problema etimologiei, înainte de a cerceta cum s-a scris și cum s-a pronunțat cuvântul Bârlad, trebuie să avem în vedere că limba română era formată încă înainte de venirea slavilor și probabil s-a scris cu litere latine: dovadă cuvintele latine *a scri* < *scribo*, *scribere* și *carte* < *charta*.

Evenimentele istorice au dus la situația ca limba slavonă să fie introdusă mai întâi în biserică și apoi să devină limba oficială de stat, întrebuintată în actele publice.

Adoptându-se alfabetul chirilic (către sfârșitul secolului al XIII-lea) străin de caracterul limbii române, s-a observat că nu toate semnele corespund limbii române în transcrierea sunetelor.

- continuare în pagina 2 -

Bârladul. Etimologie (2)

(urmărire din pagina 1)

Pentru explicarea fonetică a scrierii sunetelor, facem următoarele precizări:

„Niciodată grafia nu e bine adoptată la sunetele unei limbi, pentru că există tot felul de sunete și de varietăți de sunete, intonații etc., care nu pot fi redade cu ajutorul unui alfabet obișnuit, care notează sunetele tip și foneme” (Al. Rosetti).

„Grafia chirilică a sunetelor e așa de încurcată, așa de arbitrară, încât de multe ori pentru un semn există mai multe semne grafice și din contra un semn grafic reprezintă mai multe sunete” (D. Russo). Astfel semnele Ъ, Ы, І, Ь, aveau toate valoarea sunetului *â*, iar semnul Ъ reda sunetele *â*, *ă*, *î* (scurt) și *î* (scurt). Alfabetul chirilic cuprindea semnele Ъ, Ы, Z care n-au corespondență exactă în alfabetul latin.

Folosirea unei serii de semne pentru același sunet sau întrebuițarea unui singur semn pentru mai multe sunete a dus la situația ca și scrierea documentelor slavo-române să fie influențată de această fluctuație.

Pentru notarea sunetelor limbii române „Alfabetul chirilic posedă prea puține slove pentru redarea unor sunete caracteristice ale limbii române. Astfel, nu exista un semn special pentru a nota pe *â*”. „De aceea, alfabetul chirilic a fost rău adoptat pentru notarea sunetelor românești” (Al. Rosetti).

Litera *â* este caracteristică numai limbii române și e de proveniență foarte veche; s-a îndeplinit în timpul de formațiune al limbii române.

O tendință a organismului limbii române este faptul de a preface (și astăzi) pe *ă* accentuat și neaccentuat în *â*. Tendința aceasta este mai accentuată în dialectul macedo-român, care se află într-un stadiu mai vechi de cât cel daco-român.

Transformarea vocalei *â* în *a*, *o* sau *e* de către străini (cum apare în diferite cronicile rusești sau în documente) se datorește faptului că aceștia nu pot pronunța vocala *â* din limba română. Incapacitatea urechii de a prinde și de a reda exact fonetismul numelor topice de către străini, precum și ignoranța fatală din acea vreme, a făcut ca popoarele străine să redea vocala *â* în alte vocale potrivit fonetismului lor. Astfel:

Germanii transcriau pe *â* cu *a* sau eliminau pur și simplu litera *â*. Sugestiv în această privință, este observația lui **Sextil Pușcariu**, care arată: „Un german care învăța românește și de mult timp își dădea cea mai mare osteneală – în zădar – de a pronunța pe *â*, veni într-o zi fericit la mine: „Ascultă”, îmi zise, și pronunță Cmpulung, în loc de Câmpulung. Într-adevăr, din punct de vedere acustic – nu și filologic – pronunțarea era cea mai apropiată pe care a putut-o ajunge. Desigur că, invers, dacă am pronunța noi, din vreo limbă străină un cuvânt *cmpu*, l-am pronunța câmpu”.

Faptele ne permit să vedem cum litera *â* din română a influențat asupra limbii altor popoare. Pentru a justifica aceasta, vom arăta următoarele:

- Cronicile rusești redau vocala *â* prin *e*. Ex. Cod. Hypatii.

- Convenția secretă din 1412 martie 15, dintre Sigismund al Ungariei și Vladislav al Poloniei, relativ la proiectata împărțire a Moldovei, numește Bârladul – villa Berlath.

- Procesul polonezului Paul Lacki cu negustorii moldoveni – doc. din 1610 – arată pe unul Dzorman Mikailowitz de Berlad.

- Diplomele regelui Andrei II al Ungariei (doc. 1211 și 1222) transcriu pe *â* prin *o*; ex. terra Borza, în loc de Bârsa. Diplomele papale din 1222 decembrie 19 transcriu Bursa – cu *u* în loc de *â*.

- D'Anville – la 1761 – scrie Ballard.

*

Să cercetăm documentele privitoare la cuvântul Bârlad.

În cronicile rusești, Bârlad este amintit pentru întâia oară la anul 1174, când Andret principele de Suzdali spune lui David „du-te în Berladî” = Берладъ.

Ivanco Rostislavici apare cu porecla de Berladnic = Берладник pentru întâia oară la anul 1146, în serviciul lui Svjatoslav Olgovici refugiat în Novgorod; apoi cum spune cronică, ia de la Svjatoslav 200 grivne de argint și 12 grivne de aur; când fu trimis legat în Suzdali, adunându-și pe lângă dânsul 6000 de „berladnici”; și ultima dată la 1162 când moare la Solum (Salonic). (Citatele din Cod. Hypatii, p. 390, 234, 237, 239, 335, 341, 355 apud I. Bogdan.)

Faptul că în cronică rusă se scrie cuvântul Bârlad cu litera *e*, formându-se Berlad, se explică prin situația că slavii (recto rușii, în acea vreme) nu aveau semnul *â* în limba lor și neputând pronunța în vorbirea Bârlad, au recurs la scrierea cu *e*.

Â românesc este apropiat de *ч* din rusă, dar *ч* e mai posterior și mai închis ca *â* (Al. Rosetti).

Sunetul rusec *ы* se apropie de *â* românesc, dar nu e identic cu el, deoarece timbrul lui *ы* e deosebit de *â*.

Grafia chirilică întrebuițează pentru notarea lui *â* slova *ы* care în rusă notează pe *ч* echivalent aproximativ al lui *â* românesc (Al. Rosetti).

Cuvântul Bârlad se scrie cu litera *e* de către cancelaria domnească, numai în documente cu caracter internațional ca o influență rusă după cronicile rusești. Dăm exemple: doc. din 1408 octombrie 8, privilegiul comercial al lui Alexandru cel Bun, acordat negustorilor din Liov; doc. din 1434 martie 18, prin care Ștefan Voievod întărește negustorilor din Liov privilegiul comercial; doc. din 1435 august 26, către Vladislav al Poloniei, prin care Ștefan Voievod anunță că s-a împăcat cu fratele său Ilie; doc. din 1460 iulie 3, privilegiul comercial al lui Ștefan cel Mare.

Pentru documentele interne, există trei excepții: doc. din 1467 iunie 30, prin care Ștefan cel Mare întărește stăpânirea unui sat; doc. din 1488 dat de Ștefan cel Mare, pentru confirmarea cumpărării unui sat pe Bârlad; și doc. din 1490 ianuarie-februarie, pentru satul Găurești, când se scrie: Берлад, Берладъ. Scrierea cu litera *e* poate să fie o influență rusă asupra gramaticului (în scrierea cancelariei pentru străinătate), după cum se poate observa din documentele: 1399 noiembrie 28, dat de Iuga Voievod; 1433 iunie 15, dat de Ilie Voievod; 1456 iunie 29, privilegiul

comercial al lui Petru Voievod, care transcriu corect numele orașului Bârlad, și tot sub influența rusă se transcrie numele și cu litera e.

Toate documentele interne, începând de la Alexandru cel Bun (1414 august 2, 1422 august 20) și până în secolul al XVII-lea, sunt scrise cu cuvântul БрълаДъ, БрълаД, precum și documentul din ianuarie 1495 (hotarnica târgului) scris cu БрълаД. Relațiile domniei cu locuitorii fiind românești, implicit și documentele cu numiri topice românești trebuiau să fie scrise românește. Unele acte internaționale ca: scrisoare șoltuzului Hârlea, din anul 1434 către Birăul Brașov; documentul din 1435 septembrie 1, prin care Ilie Voievod scrie lui Vladislav al Poloniei, că s-a împăcat cu fratele său Ștefan; documentul din 1439 septembrie 25, prin care Ștefan Voievod făgăduiește lui Vladislav, regele Poloniei, ajutor contra dușmanilor săi; documentul din 1456 iunie 29, privilegiul comercial al lui Petru Voievod, pentru negustorii din Liov, transcriu numele Bârladului БрълаД, БрзлаДъ, Брзла(Δ), БрълаДъ și nu Berlad.

Din cele expuse, rezultă cu siguranță că topicul bârlad nu provine din slavă și variantele cuvântului Bârlad, s-au scris cu sunetul e numai de către slavi, nefiind o transcriere corectă a numelui după pronunția românească.

Pentru a cunoaște exact valoarea fonetică a sunetelor, trebuie să recurgem numai la documentele interne, ținându-se seama că limba română, anterior secolului al XV-lea, trecuse deja de la s tadiul ei arhaic și se afla în stadiul ei actual. În transcrierea textelor vechi (documente) se observă că deseori și în același timp se amestecau diferite semne ortografice (cf. mai sus), ca o influență suferită de gramatic de la diferite curente (bulgare, ruse, sârbe), fapte care au dat loc la confuzii sau la o pronunțare artificială a cuvintelor (socotindu-se o scriere arhaică). Așa de exemplu:

Ierurile ъ sau ь din interiorul cuvintelor sau de la sfârșitul cuvântului sunt folosite deseori pentru a despărți silabele și în acest caz n-au nicio valoare fonetică: se înscriau potrivit regulii ortografice slave. Însă, ierul ъ așezat după sonul p reprezintă pe r sonans, și se pronunță *ăr*. În cazul de față cuvântul БрълаД se pronunță *Bârlad*, fiindcă niciodată în limba românească nu s-a pronunțat *Brălad*. În afirmația noastră arătăm:

- Cuvintele ungurești прръкълаб (< porkoláb) și прръгар (< polgár) nu s-au pronunțat niciodată prăcălab și prăgar, în loc de părcălab și părgar.

- Cuvintele slave трръг, Хръбг, сръб, гръла = târg, hârb, sârb, gărlă, niciodată n-au fost pronunțate trăg, hrăb, srăb, grălă.

Exemplele date dovedesc că important este cum se pronunțau cuvintele de către români, iar nu cum erau scrise, fiindcă transliterarea riguroasă a sunetelor chirilice duce la erori.

În unele documente apare sonul z în loc de ъ, ca o influență veche bulgară; în acest caz z înlocuiește sunetul ъ. Grămăticul care a înlocuit pe ъ din documente cu sonul z știa că acest semn reprezintă *ă* și este apropiat pronunțării românești Bârlad. Ulterior, limba română a prefăcut această literară în *â*, conform tendinței organismului său fonetic. Și astăzi limba română preface mereu (în unele regiuni) pe *ă* accentuat și neaccentuat în *â*. Dăm următoarele exemple: puică în loc de puică; adapă – adapă; poală – poală; căștig – căștig; mânăncă – mânăncă; păcăli – păcăli; tâlhar – tâlhar; mânăstire – mânăstire; părau – părau etc.

Dovadă că numele orașului se scria după cum se pronunța în românește, sunt documentele din 1399 noiembrie 28, 1433 iunie 15 și 1456 iunie 29, în care diacul a scris BERLAD conform uzanței cancelariei domnești, însă ca român a scris și cum se pronunța cu БрзлаДъ = Bârlad.

Lipsa sunetului *â* imediat după *B* se explică și prin faptul că consoana *B*, când este luată singură, prin pronunțare se subînțelege *Bâ*. În acest caz, este justă observația lui Sextil Pușcariu, când arată pe copiii din școlile elementare, învățând pronunțarea consoanelor singure, pronunțând: *bâ*, *câ*, *dâ* etc.

În ce privește sonul *ѣ* de la finele cuvântului Bârlad (influență bulgară) el este un *e* foarte deschis și are un timbru asemănător cu al diftongului *ea*, cu care se poate ușor confunda.

Pentru o orientare generală în problema etimologiei, trebuie să arătăm că românii au conviețuit mult timp cu slavii și de la ei au împrumutat o serie de cuvinte, dintre care și numirile topice pentru ape și localități, însă la stabilirea originii numelui trebuie să facem o distincție. Satele și în special orașele vechi au avut o denumire a lor veche și și-au păstrat topicul lor, atâta timp cât aceste așezări s-au menținut în timp, unele perpetuându-și numele prin filiera slavă potrivit fonetismului lor (cazul Bârlad). Trebuie să mai ținem seama și de faptul că această regiune a fost locuită efectiv de o populație românească, care s-a ocupat efectiv cu păstoritul, având în vocabular o serie de cuvinte autohtone care se reflectă în toponimie. Exemple:

- Satul Păcurărești și satul Bârsana de lângă comuna Cârja;

- Înainte de anul 1523 martie 24, satul Bujoreni, de la nordul comunei Popeni, se numea „Siliștea Oilor” în amintirea turmelor de oi ale ciobanilor care veneau de la munte;

- Iazul Bistricenilor pe pârâul Simila, amintit de documentul din 1444 iunie 18, după numele mocanilor bistrițeni, care pășteau oile pe aci;

- Siliștea Brețcanii la Recea, în fundul văii pe care se află satul Banca, numită în amintirea păstorilor de la Brețcu, care își aveau sălașele în această parte;

Văile răsunau de sunetul fluierelor, iar „valea mirosea a brânză și chișleag”.

O importanță deosebită trebuie să acordăm aflării substratului autohton în alcătuirea topicelor și în acest caz trebuie să ținem seama de infiltrările popoarelor migratoare. Încercările de a identifica elementul autohton sunt pe deplin justificate. Slavistul Bartolomei Kopitar a emis principiul că particularitățile specifice limbii române ce nu pot fi explicate prin elementele latine, slave și alte limbi cunoscute, aparțin în formă și în materie limbii autohtone (thrace, ilirice ori getice). Aceleași principii le găsim și la **Franz Miklosich**.

Atât **Strabon** cât și **Ptolemaeus** ne dau informații sigure despre popoarele care au pătruns în spațiul ocupat de vechiul neam al carpilor. Primul popor de care se face mențiune – al celților – a coborât pe văile Prutului și a Nistrului, pe la anul 280 a.Hr., sosesc în regiunea Dunării de Jos și locuiesc până la anul 60 a.Hr., când sunt distruși de Burebista. Un neam al lor, britolagii, de care face mențiune Ptolemaeus, erau așezați în sudul Moldovei între Siret și Prut și în sudul Basarabiei de la Prut la gurile Dunării. Un alt popor de neam germanic, bastarnii, îl aflăm așezat în centrul Moldovei, până pe la Poienești – Vaslui, infiltrându-

se și spre sud, unde îi aflăm pe la anul 59 a.Hr. la gurile Dunării (vezi războiul regelui get Oroles, în jurul anului 200 a.Hr. cu bastarnii).

Pe terenul lingvisticii, elementul autohton de origine thracă s-a manifestat printr-o serie de cuvinte le numele personale cu rădăcina bur – Burebista, Buridava, tribul Buri.

Rădăcina bar se găsește în numele Barsabas la thraci (Tomasczek, II, 2, 12); Baracio tatăl lui Bato (C.I.L. III, 2749); Barcinus tatăl lui Andes (C.I.L. III, 2824); la illyri. La thraci se găsesc nenumărate nume compuse, ex. Barsabas. Nume personale barbare aflate în inscripțiile din Moesia Inferioară; Barsames din Babadag și Barsemon din Meidanchioi.

Influențele lexicale ale celților sunt menționate prin numele personale: Bardus (C.I.L. III, dipl. 3), Bargates, Barsames. Celților se datorește probabil originea orașelor Isaccea – Noviodonum și Măcin – Arrubium.

În domeniul toponimiei de origine thracă îl constituie numirile: Barnus, azi Vernon, munte între Macedonia și Illiria la răsărit de lacul Prespa; Margos, căruia unii îi zic Bargos, râul Morava de astăzi din Iugoslavia.

Elemente lexicale cu rădăcina bar în toponimie găsim în cuvintele: Bar-le-Duc, capitala ducatului Bar din Franța, cuprins între Lorena și Champagne, brăzdat de râul Meuse; o regiune din Spania se numește Bar-Lada sau Bari-Lada; Barletta un port în provincia Bari din Italia pe coasta Adriaticii.

Numiri topice cu radicalul bar- în regiunea Bârladului aflăm: satul Bârlălești (comuna Epureni), satul Bârsana (comuna Cârja), Bârjoveni pe pârâul Bogdana, satul Bârtăluși (comuna Șendreștii). Trei izvoare ale râului Bârlad poartă denumirea de Bârlăzel, iar gârlele care altădată au fost albia râului sunt numite Bârlădeț, Bârlăzel, Bârlatului, Bârlădițu, Bârlovița, Bârzoțelul, Bârloșel, iar un afluent al Bârladului, pe partea stângă, la sudul orașului, poartă numele Bârzota.

Din cele expuse, se observă că atât numele antroponimic, cât și cel toponimic, au ca radical cuvântul bar- și la thraci se găsesc nenumărate nume compuse. Litera *a* din cuvântul bar trece și în celelalte vocale provocând formele Băr, Bâr, Ber, Bor, Bur, cum se află în numele de dealuri, munți, ape, sate: dealul Bârnova – Iași, curmătura Bârgăului între Dorna și Bistrița, munții Bârnaru, Bârnărelul, Bârsei; topicul thrac Barnus munte în Albania, apele Bârsei și Bârsava, Bârzota.

În celtică bar înseamnă deal; la bretoni = colnic, vârf, munte; la celtiberi – buru = cap, culme.

Transformarea lui *a* accentuat și neaccentuat în *â* s-a produs în limba română încă înainte de contactul nostru cu slavii și face parte din cel mai vechi fond al limbii române.

La români cuvântul *bâr* se află ca o exclamație reflexivă și exprimă strigătul de chemare al ciobanului pentru oile sale, sau de îndemănare; este o etimologie dacică. În aromână: *ber*, în albaneză *berr* < lat. *bee* = behăitul oii; balare. Regiunea Bârladului a fost vestită pentru oierit: oile cu coada groasă și scurtă, bune de lapte, oile cu lâna țigaie = oiță bălană cu lâna bârșană. Astfel se explică etimologia satelor și a cuvintelor autohtone cu privire la păstorit, „balegă, baci, bască (lâna), brânză, caier, căpușă, cârlan, gălbează, ghioagă, sterp, strungă, țap, țarc, urdă, vatră, zăr”.

Este de remarcat faptul că numele *lad* se găsește ca radical în cuvintele:

Lade Λάδη o mică insulă în Marea Egee, în fața Miletului, în golful Latmicos. Insula a fost alipită de continent, prin aluviunile Meandrului (Herodot VI, 7 și 11; Thukydides VIII, 17 și 24).

Lado oraș în Sudan pe Nil.

Ladon Λάδων râul Arcadiei în Pelopones (Strabon I.3,19).

Ladata, Ladag, Ladat, provincie în fosta colonie britanică din Cașmir, statul indigen Kașmir.

Ladenburg oraș în Baden pe Neckar.

Ladin, ladină = limba retoromană, vorbită în cantonul Grisons – Engadina din Elveția, limbă veche.

Ladepsoi formație tribală thracă (I.I. Russu).

Ladin – arbust din familia cistaceelor; cleiul unei plante aromatice.

Spaniolul ladera = povârniș, coastă; ladeo = înclinare, aplecare.

O apropiere se poate face și de cuvintele:

Landi Λαυδοί populație germanică (Strabon VII, 1, 4).

Germanul Lend = țară, pământ.

Polonul lad = pământ, sol, teren.

Numele de familie Ladu, nobilii români Ladu din Bizere din Banat și Petru Ladu din Slatina Caransebeș.

Terminația de la cuvintele Theode-lad, Graffi-lad citate de C. Diculescu.

În expunerea noastră, am arătat că așezarea orașului Bârlad este veche, iar populația este autohtonă. Pe de altă parte, s-a semnalat prezența de elemente vechi germane celții și britolagii, apoi bastarnii și goții, cu care au conviețuit băștinașii timp de 576 ani (de la 200 a.Hr. până la 376 p.Hr. înfrângerea goților de către huni), influențând și vocabularul limbii române.

Caracteristic este faptul că și învățatul romanist **Wilhelm Meyer Lübke** recunoaște că din punct de vedere teoretic nu se opune nimic admiterii de elemente gotice, ori în general vechi germane în limba română. „Theoretisch steht natürlich der Annahme solcher Entlehnungen nicht im Wege”.

Orașul Bârlad, după cum am văzut, este amintit de cronicile rusești, pentru prima dată, la anul 1174, cu numele trecut prin fonetismul lor, însă topicul are un caracter autohton. Din cronicile rusești, se vede că orașul a existat încă înainte de a fi citat, deoarece se face mențiune la 1146 de Ivanco Rostislavici Berladnic: deci cronicarii cunoșteau de multă vreme orașul.

Etimologia dată de I. Bogdan a cuvântului Bârlad (însuși Bogdan are îndoială și o dă sub rezervă) că ar fi de origine străslavă (vechea slavă, înainte de divizarea slavilor) nu corespunde realității; citatele sunt cuvinte vechi rusești.

Faptele ne permit să vedem că radicalul thrac bar și influența neamurilor germanice sunt justificate în existența relațiilor cu grupurile sociale vechi germane. În felul acesta, formarea topicului bârlad, influențat și de trăsăturile germane, apare cu terminația lad. Întrucât și thracii aveau cuvinte formate din două rădăcini, este probabil ca și topicul Bârlad să fie compus din două rădăcini, cuvinte legate de formele terenului: țara dealurilor.

În concluzie, semnalăm că cele arătate mai sus, cu privire la etimologia cuvântului Bârlad, nu vor să facă o dovadă certă a celor afirmate, ci le-am expus numai ca o literatură etimologică, lăsând dezlegarea finală a problemei pe seama filologilor care își vor spune cuvântul hotărâtor.

Vrancea și Mărăștii

- urmare din pagina 1 -

Dimitrie Cantemir, în 'Descrierea Moldovei', va aminti statutul special al ținutului Vrancei, situat între Moldova și Muntenia și considerat, de marele cărturar, drept o 'republică', în sensul că se bucura de o largă autonomie. Se cuvine să mai amintim că, aproape de zilele noastre, între 1945 și 1955, Vrancea a fost un adevărat bastion împotriva comunismului din deceniul sângeros, prelungit până în 1960, și a ocupantului sovietic. Mișcarea de partizani de acolo, asemenea celor din Făgăraș, Munții Apuseni sau cei ai Bucovinei, a însemnat o pagină eroică pentru istoria națională și pentru onoarea poporului român.

Constantin Kirițescu, în preambulul descrierii bătăliei de la Mărăști, face o largă prezentare geografică a zonei și, din acest punct de vedere, Vrancea se deosebește de alte zone din țară. Considerată o depresiune, este străjuită de cote importante, în jur de 1000 de metri. Aspectul său de cetate este dat de lanțuri muntoase și de dealuri înalte, străbătute doar de câteva râuri. Acest relief a contribuit, și el, la spiritul de independență și de atașament față de vechile datini ale locuitorilor. În vara anului 1917, o parte din munții și dealurile Vrancei se aflau, deja, sub stăpânire străină. Dar, de 6 luni, Armata a 2-a stabilise o linie de front care s-a păstrat neclintită. Pozițiile militare erau marcate, alături de formele de relief, de râurile Șușița și Putna, care erau, totodată, căi de acces ce se cereau bine asigurate. Relieful, pretutindeni accidentat, nu permitea mari desfășurări de trupe. Inamicul reușise să ocupe poziții dominante pe crestele dealurilor, cele mai importante dintre pozițiile sale fiind dealul Încărcătoia (cota 711) și platforma Mărăștilor, o serie de înălțimi descrescânde. Pozițiile acestea erau foarte avantajoase, asigurau cercetarea terenului, o apărare mai eficientă, iar satul Mărăști, bine întărit, era centrul trupelor dușmane de ocupație. Trecerea celor 6 luni le-a permis germano-ungaro-austrieșilor fortificarea pozițiilor, realizarea unor tranșee betonate, a mai multor rânduri de sârmă ghimpată, a unor adăposturi subterane bine amenajate. La fel, au fost construite adăposturi și locuri de tragere pentru piesele de artilerie și pentru mitraliere. Totuși, frontul inamic nu prezenta o unitate deplină ca organizare militară. El era împărțit în 3 sectoare. Sectorul Cașin era apărat de trupe de slabă calitate, în care militarii aveau diferite origini și erau predispuși, de multe ori, la dezertare. Undeva, terenul foarte accidentat suplina calitatea îndoielnică a trupelor. Cel mai important era sectorul Șușiței, mult mai bine organizat, și prevăzut cu mai multe centre de rezistență. Acolo se afla și satul Mărăști, cel care va da denumirea bătăliei.

O serie de date prezentate de Constantin Kirițescu se referă la numărul batalioanelor și a regimentelor, precum și a celor 30 de baterii de artilerie, toate aceste unități făcând parte din Armata Gerock sau din trupele comandate de feld-mareșalul Ruiz. Privit în ansamblu, apărarea inamicului era foarte bine organizată, dar puternica linie 1 nu avea susținere în adâncime. În partea românească domina, mai întâi, entuziasmul, Armata a 2-a având, deja, pagini glorioase la activ. Era formată din șase divizii, dar numai patru se aflau în zonă, celelalte două fiind detașate în alte sectoare ale frontului. O parte din trupe avea rolul ca, prin mici atacuri locale, să sondeze posibilitățile de apărare ale inamicului. O concentrare deosebită era în

sectorul Încărcătoia, unde mai multe unități erau pregătite pentru o amplă acțiune ofensivă. Înălțimile ocupate de armata română erau mai mici, cele ale inamicului puteau fi considerate dominante. Dar activitățile cercetașilor au descoperit multe puncte vulnerabile, chiar acolo unde dușmanul era sigur că posedă poziții de nestrăbătut. Un element de noutate l-a constituit faptul că, de data aceasta, armata română posedă și sprijinul a trei escadrale de aviație. În zonă se mai aflau și două divizii rusești, constituind Corpul 8 de Armată aliată. Ca de obicei, însă, sprijinul rusesc era foarte discutabil. Diviziile acestor schimbători aliați erau mult mai slabe decât cele românești, atât ca efective, dar mai ales ca dorință de luptă. Deja ideile revoluționare pătrunseseră în rândurile soldaților, aceștia se ocupau mai mult de politică, își organizau sovietele și erau dezinteresați în ceea ce privește războiul propriu-zis.

Diviziile românești aveau sectoare bine conturate, cea de-a opta avea în componență și Regimentul 25 Racova din Vaslui, regiment care, mai târziu, se va numi 'Mareșal Prezan'. Divizia a 6-a, care forma aripa stângă, era comandată de generalul Arghirescu, originar din Bârlad, iar în zona de mare importanță tactică, Încărcătoia, era poziționat Regimentul 12 Cantemir, tot din Bârlad. Să mai amintim că în rezerva armatei care a organizat mișcări de manevră se afla Divizia I, comandată de generalul Strătilescu, și acesta originar din județul Vaslui, din Huși. Planul Marelui Cartier General prevăzuse, inițial, o altă ofensivă în zona Nămolosa, alături de trupele rusești, conform planului datorat generalului Prezan. Alexandru Averescu a fost, însă, de altă părere, preconizând o străpungere a frontului inamic în zona Vrancea. Planul său a fost bine pus la punct și acceptat, deoarece planul lui Prezan se baza pe contribuția unor trupe rusești, a unor divizii rusești, aflate deja în descompunere. În componența Armatei a 2-a, alături de aviație, a fost remarcată și prezența unor mașini blindate și a unor subunități de transmisiuni, elemente definitorii pentru modernizarea armatei.

Un alt avantaj pentru români în zona Vrancea a fost faptul că unele trupe inamice, cele austro-ungare în primul rând, au fost trimise pe frontul italian, iar trupele germane sperau într-o fraternizare generală cu cele rusești. De aici, la superioritatea morală a trupelor române se vor adăuga și aspecte de ordin tehnic și chiar numeric. Înainte de începerea propriu-zisă a ostilităților, Alexandru Averescu va da un impresionant ordin de zi: 'Ostași! A sosit momentul mult așteptat de toată suflarea românească, de voi, însă, mai mult decât de oricine, să reluăm lupta pentru a răsturna zăgazul dincolo de care se aud gemetele părinților, fraților, copiilor noștri, sub apăsarea vrăjmașului hrăpăreț. Nu uitați că reluăm lupta pentru cea mai dreaptă și mai sfântă cauză; pentru izgonirea cotropitorilor din căminele noastre. Am toată nădejdea că Armata a 2-a română nu va lipsi de la o așa de sfântă datorie și va ști să se mențină, ca și până acum, prin valoarea ei dovedită, la înălțimea încrederii ce pune țara în ea.' Spusele generalului, viitor Mareșal, au avut un ecou imediat, dar și unul peste timp, în sufletele ostașilor conturându-se, deja, imaginea cu totul aparte a lui Averescu ca fiind unul dintre principalii salvatori ai patriei în anul 1917, an fundamental pentru existența, în continuare, a statului român.

BÂRLADUL ÎN CONTEXTUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

(IV. 3)

Marcel PROCA

„Cel din urmă soldat cu haina sfâșiată de suferințele și răbdările îndelungate față de asprimea naturii și de cruzimea dușmanului aduce în făptura sa morală pe toți acei cari nu-i vom mai vedea aieva niciodată. Și niciodată steagul românesc n-a fost mai mândru decât în momentul când a arătat celei mai superbe alcătuirii militare din Europa că pot merge țărani fără școală, fără arme moderne, înaintea oștirii înzestrată cu tot ce o cultură grozavă și înverșunată dă sclavilor înarmați cari o reprezintă. [...] Cine va fi putut spune că Armata noastră, [...] că această sfântă Armată nu și-a îndeplinit datoria ei, nu numai față de Țară, de Țara de acum, dar și față de una din cele mai glorioase moșteniri și față de generațiile care ne așteaptă pentru a ne judeca, cine va spune că țăranul român a scăzut cătuși de puțin față de strălucita vitejie care i-a fixat în generațiile precedente un rang între națiuni, aceia nu numai că săvârșesc un act de nepatriotism, dar și un act de nedreptate față de partea cea mai sănătoasă, mai plină de făgăduieli și de viitor a Neamului nostru. Armata noastră în împrejurările de astăzi reprezintă un popor întreg. [...]”

Nicolae Iorga

(fragment din celebrul discurs mobilizator¹ rostit, la 14 decembrie 1916, în Parlamentul României aflat în refugiu la Iași)

Un prizonier bârlădean în lagărele concentraționare germane din Marele Război. Sublocotenentul (rez.) Gh. Sillion²

Prizonieratul, ca stare de fapt, a fost o experiență traumatizantă pentru românii care au trecut prin aceasta situație, iar soldații altor armate, în situații similare, au cunoscut aceeași cumplită dramă. Prizonierii de război au fost, în fapt - victime și eroi nerecunoscuți de către contemporanii lor. Ei au fost soldații care au încheiat confruntarea directă cu inamicul, dar care au continuat dramatica luptă a supraviețuirii.

Istoriografia românească a acordat puțină atenție acestui subiect, cu excepția unor teme legate de soldații de origine română care au făcut parte din unitățile armatei austro-ungare și au fost capturați de armatele rusă, italiană ori franceză³, care s-au organizat ulterior în unități de voluntari și au luat parte la operațiuni împreună cu trupele aliate.

Timp de mai bine de 8 decenii nu au apărut decât puține studii ori apariții editoriale notabile. Poate acum, cu prilejul Centenarului Marelui Război, va fi readusă sub lupa atenției soarta românilor căzuți prizonieri, iar societatea românească le va face o reparație morală celor care au trăit această cumplită dramă.

Arhivele românești referitoare la Marele Război dau o cifră de necrezut: 125 000 de militari români morți în prizonierat, dintre care 35 000 sunt identificați nominal. Mai mult, cifra de 125 000 de militari morți se referă numai la militarii români care au fost înregistrați după ce au fost internați în lagărele de prizonieri. Sunt prizonieri raportați de atașajii militari români, după ce au intrat în posesia certificatelor de deces.⁴ Numărul lor poate fi doar estimat⁵ și suntem nevoiți să rămânem doar la

informațiile pe care le avem în acest moment al cercetării.

De departe, așa cum rezultă din analizele istoricilor, militarii armatelor din estul Europei au avut soarta cea mai grea. Români, sârbi, ruși, toți s-au bucurat nediferențiat de un tratament nepotrivit în vremea prizonieratului, iar foarte mulți dintre ei și-au pierdut viața din cauza subnutriției, frigului, durtății condițiilor create de către autoritățile germane și austro-ungare. De altfel, după război, o comisie neutră avea să constate că Puterile Centrale încălcaseră, prin tratamentul aplicat captivilor, prevederile Convenției de la Haga din 1907 privind prizonierii. Criza alimentară a finalului Marelui Război, generată de lipsa forței de muncă în spațiul german și austro-ungar, a fost probabil cauza care a avut cel mai semnificativ impact asupra soartei prizonierilor - aceste state nu-și mai puteau hrani proprii cetățeni, dar să mai ofere hrană și pentru alte zeci sau sute de mii de soldați inamici captivi.

Prizonierii de război englezi și francezi au avut o soarta mai bună, ei bucurându-se de mici avantaje precum pachete primite de acasă, dar și de un alt tip de tratament. Aceasta situație se evidențiază și în memoriile lui Sillion, mai ales în diferența modului de aprovizionare cu alimente a prizonierilor scoțieni, în lagărul de la Dänholm. Relevantă este și o statistică a unui istoric francez – Jean de Nouzille - care a precizat că, deși numărul soldaților belgieni prizonieri la germani era egal cu cel al românilor, numărul captivilor belgieni decedați în intervalul 1914-1918 a fost egal cu cel al militarilor români decedați în Alsacia și Lorena în... patru luni, 2000 de oameni!⁶

Mircea Djuvara consemna în lucrarea sa *La guerre roumaine 1916-18*: „Tratamentul la care dușmanii României i-au supus pe prizonierii români a fost dintre cele mai inumane, pentru a mai adăuga cât se poate la suferințele acestei țări. Ei au murit pur și simplu de foame și de frig. Chiar cifrele oficiale germane constituie cel mai teribil rechizitoriu împotriva germanilor: 36,8% dintre prizonierii de război români internați în Germania muriseră deja în toamna anului 1917, iar 31,4% erau bolnavi în spitale. Mulți dintre prizonierii români erau închiși în Bavaria în țarcuri de vite; mergeau în picioarele goale și nu aveau dreptul de a se înveli în timpul nopții. Guvernul german nu a ezitat să-i folosească pe prizonieri la lucrări de fortificare a frontului (fapt interzis de convențiile internaționale) unde mulți dintre ei au fost uciși de proiectile”⁷.

În pofida insurmontabilelor greutăți și lipsuri, la polul opus s-a situat, după opinia unor judecători neutri, reprezentanții Legației Elvețiene din România, tratamentul pe care l-au aplicat autoritățile române prizonierilor și civililor supuși ai Puterilor Centrale internați în lagărele din Moldova.⁸

În februarie 1920, Nicolaie Iorga a scris în prefața cărții semnată de Gheorghe Opreșan: *21-a de luni pe căile robiei. Sighișoara, Cluj – Osstffiassonyfa – Sopronnyek - Dänholm – Strohen-Moor – Dänholm – Helmstedt* o chemare și un îndemn adresat supraviețuitorilor războiului să-și publice memoriile pentru că acestea sunt simple, deci frumoase. Ele se vor adăuga cu folos la numărul destul de mare, dar pe care și mai mare îl dorim, al cărților despre partea noastră în Marele Război. Fiindcă literatura este adevăr în obiect și în subiect sinceritate, deci tot adevăr.⁹

În ultima decadă a lunii noiembrie 1916, sublocotenentul Gh. Sillion se afla cu regimentul său în zona gării din Periș¹⁰,

alături de soldații săi și a căpitanului Ioancevici, superiorul său ierarhic. Dispozitivul defensiv era comandat de generalul Constantin Costescu, care a și inspectat aliniamentul trupelor. Ca urmare a unui tir de artilerie, suflul exploziei unui obuz îl face să își piardă, pe moment, cunoștința și în căutarea unității sale aflate în retragere este surprins de o patrulă de ulani și capturat în noaptea de 22/23 noiembrie¹¹ și dus într-un lagăr provizoriu. Din acel moment începe odiseea prizonieratului care va lua sfârșit abia pe 21 iunie 1918.

Din notațiile lui Gh. Silion, deși nu avem o cronologie zilnică a parcursului în prizonierat, transpare atmosfera concentraționară de *Krieg gefangenen*¹² – cum îi spune autorul, în care nota dominantă este dată de o obsesie aproape patologică a foamei:

„Calvarul prizonieratului”¹³

În a treia zi convoiul de ofițeri prizonieri a plecat pe traseul Titu – Găești – Pitești. Am mers în coloană largă, peste câmp, de-a dreptul cu bagajele în spate și în mâini după cum avea fiecare. Eram conduși de un locotenent de rezervă german (Lerâr?). Mergea călare alături de cei care mai știau puțin *nemțește*. Se interesa de multe lucruri și obiceiurile specifice fiecărei etnii și de sistemul de învățământ. Nu se arăta foarte interesat de soldații săi, aflați în subordinea sa directă și care ne escortau. Dispozitivul de escortare era format din doi soldați care mergeau înaintea și doi în spatele coloanei. Flancurile sau laturile erau libere. Când ofițerii rămăneau în urmă, sub pretextul de a-și aranja povara sau alte nevoi, paza îi neglija complet. Așa că, în felul acesta au rămas mulți... care aveau vreo nădejde de scăpare... .

La Titu, în după amiaza zilei, am luat o masa formată din supă de carne de porc, cu bucăți mari de slănină din porcii împușcați de la locuitori. Bucățile de slănină care nu s-au putut mânca, majoritatea le-au luat cu ei. Eu m-am încărcat cu vreo șase bucăți pe care le-am avut mult timp.

Mămăliga ne-a fost servită la discreție. Din cauză că, mulți erau în stare de saturație și-au putut permite luxul alegerii. Nu au fost prevăzători și nu au luat provizii astfel cazanul rămânând aproape plin. [...]

Într-o dimineață răcoroasă de noiembrie 1916, după ce ne-am odihnit, îmbrăcați și pe duși pe jos, în localul gării și în casele apropiate, ni s-a servit un ceai amar de lujere de cicoare tăiate mărunț, cu foarte puțină pâine, făcută din grâu capturat, după care am fost transportați în vagoane de marfă la Pitești, unde am stat o săptămână, păziți ceva mai bine.

Stare noastră sufletească, cantonați în niște clădiri din centrul orașului, se schimbă. Majoritatea dădeau semne de neliniște. Păreau abătuți și complet indispuși. La unii le era frig și tremurau fără voie. La alții un dor nebun de ducă. Majoritatea însă manifestau o stare acută de indiferență și apatie totală, lipsă de poftă de mâncare și-n sufletul tuturor exista dorința de a se sfătui și de a întreprinde ceva.

O parte din ofițeri aveau cunoștințe în Pitești. Încă din prima zi de dimineață, s-au dat bilețele la diferiți curieri pentru

cunoscuți, cu rugămintea de a aduce haine civile în pachete cu alimente. Multe din bilete erau însă aruncate pe geam la trecători.

Pachetele cu haine au început să vină la unii norocoși, acoperite de colaci. Santinelele permiteau ridicarea coletelor fără nici o bănuială. După ce se schimbau în hainele civile și pe cele militare le împărțeau la cei ce rămăneau, plecau cu un aer firesc cu câte o traistă în mână goală părănd doar simpli vizitatori. Paznicii noștri de la ieșire n-au priceput jocul și în felul acesta reușeau să evadeze câte 4-5 și uneori chiar 10 din noi pe zi. În prima zi mai ales datorită temerii că germanii și-ar putea da seama de șiretlic s-au strecurat afară doar unul în cursul dimineții și un altul după amiază.

La început cei care au beneficiat de cunoștințe n-au plătit hainele. După aceea s-a recurs la tragere la sorți pentru cei care se înscriau la plecare în fiecare zi. Mai târziu am ajuns să facem chetă pentru strângerea de bani, pentru a despăgubi măcar parțial pe ce-l ce aducea pachetul cu haine, totdeauna vechi și ne împăcam cu el. Preferam haine cât mai ieftine, ca să poată evada cât mai mulți pe zi. Acest lucru se făcea între noi cu mare fereală și în secret.

Ofițerul german - șeful gărzii, care din fericire nu ne-a numărat tot timpul – a fost *lămurit* din prima zi și rugat să lase liberă venirea cunoscuților și miștilor cu pachete de *alimente*. Pentru asta am fost nevoiți să ne mulțumim cu ceaiul de dimineață, la prânz și seara cu o farfurie de ciorbă de fasole foarte sumară, fără pâine sau mămăligă. Se păstra totul pentru *bravii* ostași germani¹⁴ care puteau astfel trimite *ajutoare* familiilor lor în Germania.

Ostașii germani deveniseră politicoși și ne păzeau în mod relaxat, fiindcă li se ofereau alimente constând în slănină, pâine

Barăci pentru prizonieri

etc., și-n felul acesta le scăpa atenției faptele noastre făcute pe ascuns. Pe civilii intrați și ieșiți nu-i mai număra și nici controla nimeni. Eu, dacă am văzut, că nu pot reuși să plec cu cineva care cunoaște locurile și nici bani nu aveam pentru un rând complet de haine, am achiziționat flanele, ciorapi și cămăși de la norocoșii care plecau, pe un preț de nimic.

Înainte de plecarea din Pitești cu trenul la Sibiu am fost numărați. Constatând lipsa multora am căutat peste tot, în podul clădirii, acoperișuri și prin vecini. Au rugat apoi pe ce-i ce știau germană să spună cum au ieșit, că nu-i mai urmărește și nici nu-i pedepsește nimeni. Dar răspunsul tuturor a fost că s-a numărat greșit fiindcă nimeni n-a plecat.

La Sibiu am fost închisi într-o clădire cu trei etaje în zona centrului, unde am stat iar două săptămâni. Aici pe zi ce trecea, starea de foame a noastră se accentua. Ni s-a dat tot timpul supă de fasole alternată cu iahnie de fasole. Doar la patru zile ni se da câte o bucățică mică de carne în fasole. Și cei cărora nu le convenise altădată regimul de fasole, începuseră să se obișnuiască. Asta fiindcă niciodată porția nu era așa de mare (¼ litru) încât să le producă saturație (ferească Domnul!), crampe la stomac sau indispoziție.

Acest regim de fasole a mai avut un efect. Aproape, toți camarazii mei de arme, superiori în grad, n-au avut simțul prevederii. Nu au ținut seamă de viitorul sumbru care ne aștepta și care se făcuse cunoscut încă de la Titu, și au mâncat din rezerve, aruncând fasolea. Rezultatul a fost terminarea rezervelor de slănină, zahăr, biscuiți și altele. Când am stat la Sibiu, am suferit mult de foame și la fel până am ajuns prin Oppeln la insula Rügen din Stralsund. Aici am început adevărata *cură balneară* de foame și frig și la propriu și la figurat. Acest lagăr era special rezervat românilor pentru represalii.

Viața de lagăr de a Sibiu nu a fost liniștită. Manifestările de nervozitate erau cu mare greutate stăpânite. Unii, în momentele de surescitare provocată de foame, inactivitate și lipsa de confort, se sculau, noaptea sau ziua, se plimbau agitat prin cameră, căutau pe cineva să se descarce discutând, sau să se mângâie cu ascultarea suferințelor altora. Când nu își puteau alina altfel suferința, desfăceau cu nervozitate sacul sau pachetul de merinde și se apucau de mâncat ce mai aveau păstrat, alții desfăceau pachetul cu lenjerie și se apucau de aranjat, mișcând buzele și gura parcă ar fi vorbit cu cineva... sau mestecau în gol cu privirea pierdută.

La Pitești, noutățile zilei, care-l distrăgeau pe prizonier, abătându-i grija de moment și uitând oarecum situația critică în care se afla, era *strașnica* ocupație de pregătire a celor norocoși, nominalizați pentru evadare. Cu toții făceam eforturi, pe cât era posibil, să le înlesnim scăparea. Pe când aici, la Sibiu, era numai starea de prizonierat la care cei mai mulți făceau din ce în ce mai greu față. [...]

Am fost imbarcați într-un tren personal de la Sibiu către Germania¹⁵.

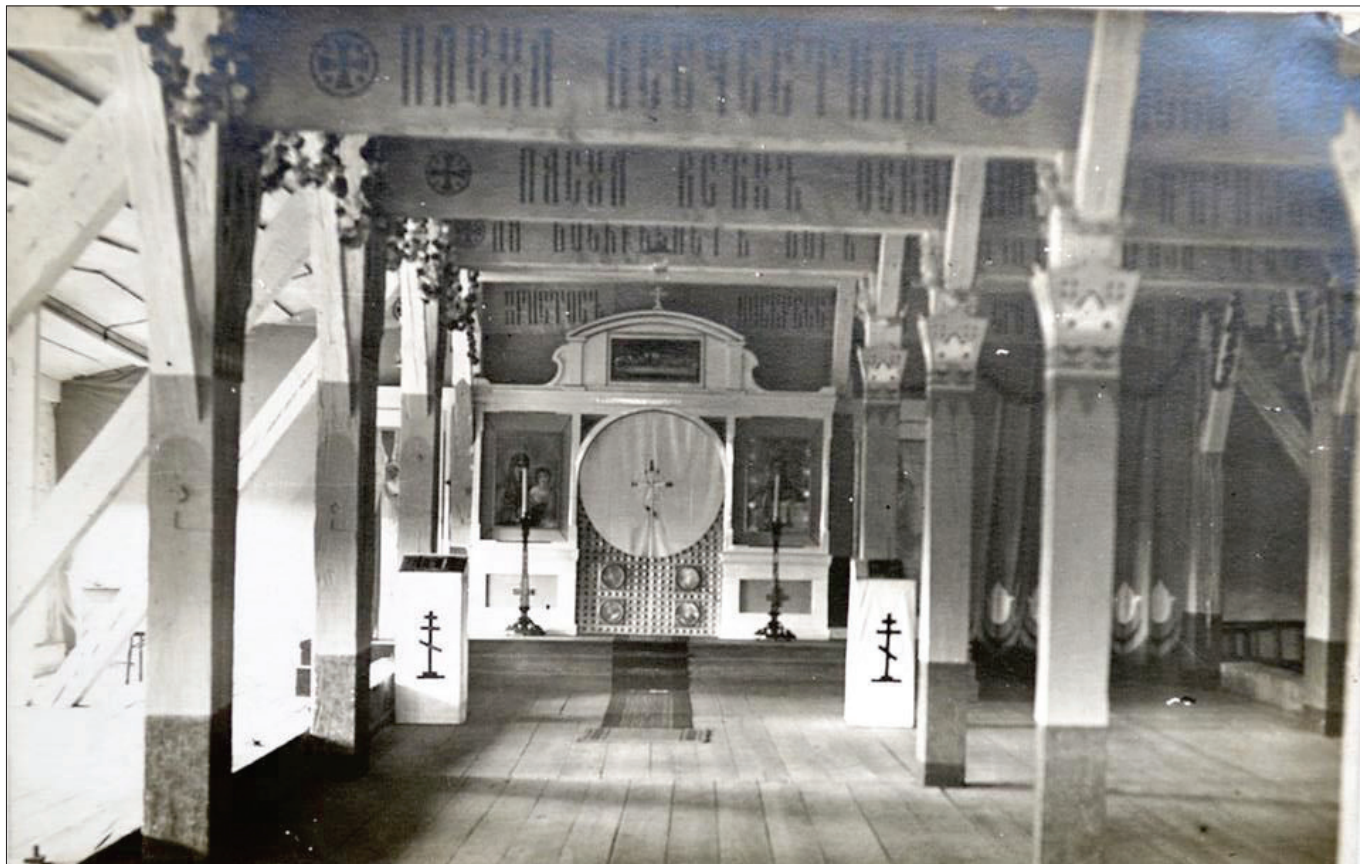
Trenul nostru cu circa 400 ofițeri de toate gradele, între care și generalul Costescu¹⁶ de la Divizia 12, luat prizonier la Periș, a mers prin Budapesta și Viena, și apoi după vreo două zile am ajuns la Oppeln, unde am luat masa la un restaurant modern. Cum noi eram prea mulți, am fost puși să intrăm la masă în două serii.

Ca ofițeri eram considerați disciplinați, culți și manierați, la care se adăuga și respectul obligatoriu între grade în stil militar, în afară de cel civil. Un ospătar ne-a comunicat respectuos că trebuie să intrăm, cum ne cunoaștem până la completarea locurilor, iar cei mai mari în grad vor merge în seria a doua. Apoi ne-a comunicat, rugându-ne politicos, să avem grijă deoarece cartofii din (fructieră) reprezintă rația a două persoane – socotită a câte 200 grame, 100 grame fiind de fiecare. La masă a fost servită și supă în castroane pentru zece persoane, iar tocana fiecăruia în parte.

Pentru cartofii din fructieră ne-a atras atenția a doua oară că, în cazul când nu va rămâne pentru alte două persoane, ei nu-i mai pot fi serviți, fiindcă nici ei personal nu au decât 100 grame de om. Socoteala și aranjamentul a fost bun. Dar când s-au golit mesele și a intrat seria a doua n-am mai găsit nici un pic de piure de cartofi. Mai puternică a fost foamea decât eticheta bunului simț... De aici înainte dictatul foamei a fost la ordinea zilei și ea îi va îngenuchia pe toți.

Când un ofițer român într-un jargon de limbă germană, i-a rugat să ne mai dea cartofi piure ospătarul șef i-a răspuns amabil că, de când Germania e încercuită de aliați și ei suferă de foame. Că le pare rău de camarazii români care au ignorat situația în care ne găsim cu toții și nu și-au respectat frățeste camarazii, lăsându-le porția în fructieră.

Auzind această conversație tălmăcită pentru toți, m-am mulțumit cu ce s-a servit, având nădejdea la sacul de merinde în care păstram cu sfințenie, respectul rațiilor de grăsime, zahăr și biscuiți zilnice, ce mi le impusesem a le economisi, pentru a putea îndura mai ușor foamea.

A doua grijă era ca aceste rații să le mănânc cu fereală de privirile vecinilor mei și să le păstrez în secret. Toate acestea pentru a nu produce poftă, invidie și râvnire, care apoi să-i împingă la furt, așa cum se întâmpla de multe ori cu toți cei nebăgători de seamă, producându-se apoi, bănuiele certe, nerespect de grad, și chiar insulte. Asta, din cauză că foamea începuse să-i facă să sufere rău pe unii.

Înainte de masă am fost duși să facem baie¹⁷ cu toții. Hainele și merindele ni s-au păstrat neatînse, fiind păzite de nemți și ofițeri suferinzi care n-au putut intra în baie... La Oppeln, în timpul ce făceam baie, am fost îndrumați cu indicații, ordin și chiar pază de un prizonier francez. Vorbea frumos cu o voce dulce, parcă cântată - melodic, cu o rezonanță domoală și plăcută, că nu-ți venea să mai pleci de lângă el. Chiar nemților le plăcea să-l audă vorbind și-l ascultă cu plăcere

Și astăzi îmi sună în amintire vocea lui melodică începută cu: - *A votre plesir Monsieur!*

Rügen¹⁸ din insula Dänholm¹⁹: Lagăr de represalii 1916-1917 (4 luni)

De la Oppeln am fost transportați într-o noapte la Stralsund²⁰ pe insula Dänholm. Până la insulă trenul nostru a trecut pe un vas plutitor cu cele șase sau șapte vagoane. În vagoane n-am simțit frigul fiind încălzite, în schimb am simțit cu acuitate foamea.

Din vagoane cu tot bagajul am trecut la bărci. Bărcile erau lungi de câte 100 metri una. Înăuntru aveau despărțiri în care încăpeau 90 de pături pe trei rânduri. La mijlocul acestei hale o sobă de fier făcută dintr-un butoi de benzină de 400 litri, în care intrau până la 40 kg. de cărbuni odată. Se încălzea până la roșu și ținea căldura cât ardeau cărbunii. Așa că, până la ziuă îngheța orice aliment, iar noi suflăm sub pături, să nu pierdem nimic din căldura corpului. Ziua se aduceau cărbuni de trei ori, cu porția.

În prima zi de la sosire pe insulă nu s-au dat tichetele pentru *pituști*, câte trei zile, pe toată săptămâna. Pitușca²¹ era un soi de gogoasă mare cât o nucă, dar așa de crescută că, mijlocul era gol. Tichetul era mare cât un timbru de un cm. pe un cm. O pitușcă cântărea aproape 15 gr. din făină neagră. Prețul era 0,15 mărci și se cumpăra de la cantină.

Dar să revenim la cazarmament²². Paturile erau toate de fier, cu patul de șine late puse și sudate în lung și-n lat, formând pătrate egale de 20/20 cm. pe care se așeza greu orice fel de saltea. Salteaua cu puțină iarbă de baltă moale se strecura ușor prin pătrățele sârmelor de fier. Perna era unică și umplută tot cu puțină iarbă. Noi o completam sub cap cu haine, pachete, scânduri, cartoane și tot ce mai găseam. Cearșafuri aveam curate și o singură pătură de învelit, deasupra căreia, noaptea, puneam toate hainele să ne țină căldura corpului. În pat nu ne puteam întoarce repede, sau deloc, fiindcă riscam să ne julim șoldurile în pătratele sârmelor de fier. Cea mai potrivită poziție la somn era să stai încremenit cu fața în sus.

Baraca era de scânduri cu pereții dubli. Între scândurile pereților erau puși talași și zgură, care se răririseră destul de mult, lăsând ca vânturile Nordului să așeze zăpada valurit pe cutele paturilor și la picioarele paturilor. Cei care se nimeriau în dreptul curentului păreau acoperiți mai mult de zăpadă decât de pături. Podul bărcii era tot de scânduri, așa că nu stătea deloc căldura în camera prea mare a bărcii. Frigul a oscilat toată iarna între - 20 și - 35 de grade sub zero, făcând viața în prizonierat și mai greu de suportat.

Dimineața²³ ne îmbrăcam repede și alergam la cantină, unde într-o sală cu un antreu mai mare, cu mese și scaune, se făcea foc toată ziua. Aici serveam ceaiul, cacao sau cafea, câte o cănuță de 200 grame. Aveam senzația, de moment, că ne

încălzește puțin cănița cu cacao, dar în schimb simțeam destul de repede chinurile foamei²⁴.

După ceai fiecare își găsea diferite ocupații. Totul, se părea că merge încet, gradat²⁵, după starea în care îl adusesse pe fiecare foamea și slăbirea fizică, cu repercusiuni treptate în rău, asupra stării de spirit și sistemului nervos. Toate eforturile fiecărui ofițer în parte²⁶ erau ca prin felul de a-și petrece timpul, să se înșele pe el însuși, uitând de crampele și senzațiile supărătoare și enervante ale foamei.

La orele 12.00-13.00 după amiaza, se servea masa²⁷, anunțată prin bătăii într-un tub de obuz. La masă se dădeau castroane mari de *graupen suppe*, cât zece la castron. În castron erau exact zece linguroaie (polonice) de câte 200 grame de apă fiartă, limpede, în care se putea număra ușor câte boabe de orz (sau câte odată și de grâu) sunt.

Înainte ca ofițerul cel mai mare în grad, din echipa de 10 persoane, să se apuce de împărțit, toată echipa știa câte boabe trebuia să se dea la fiecare. Acestea se împărțeau cu necaz, nervi și manifestări de furie, stăpânite la început, dar din ce în ce mai dezlănțuite apoi. Se făcea împărțirea boabelor în palmă, dându-se jos cu furculița plusul de boabe, ori adăugându-se când erau în minus. Această bătălie pentru boabe, rar se termină cu câte 10 boabe de fiecare. Și atunci eram cei mai *fericiți*. Ne ziceam cu satisfacție că s-au *păcălit nemții*.

S-ar mai putea adăuga aici și măsurile de siguranță luate de toți membri echipei de zece persoane, prin practicarea unei *vigilențe* exagerate, scrutând cu zgomot și invective, cu reticiență, gratuitate și observații dure sau mai *delicate*, orice mișcare făcută de generosul și meticulosul, împărțitor al boabelor de orz. La toate aceste *delicatețuri furioase* autoritatea gradului militar, posedat de împărțitor, nu se sesiza.

În cazul când, totuși, se sesiza – și asta a fost doar la început - riscă să primească fără jenă din partea subalternilor în grad, epitețe măgulitoare cu apostrofe apăsate și, răstite: - Să-ți fie rușine obrazului!, – Șarlatanule!, - Hoțule!, - Netrebnicule!, - Ne furi!, - Crezi că ești la regiment?

Din cauză că, la împărțirea cu polonicul la masă demiaza și seara se produceau aceste *delicatețuri familiare*²⁸, de expresii, din cauza nemulțumirilor generate de *suplețea* supei și amplificarea anticipată a imaginației de *furt* provocată de o patologie a nervilor suferinzi, ce-i care erau mai mari în grad din echipă au renunțat treptat la cinstea de a-și asuma răspunderea împărțirii a boabelor, declinandu-și autoritatea și prestigiul către cei mai mici în grad.

Astfel, din acel moment împărțirea a fost făcută de sublocotenenți. Pentru o cât mai bună împărțire se puneau în practică tot felul de inovații. Se împărțea de fiecare, deodată câte trei boabe. Apoi câte două boabe și apoi câte una. Dacă întâmplarea făcea să mai rămână câteva, atunci se împărțea de la capăt, ținându-se continuarea ca la al doilea prânz, să primească din restul de boabe, cei restanțieri de dimineață sau din ziua precedentă. Ca urmare, totul se făcea cu cea mai mare atenție la numărul boabelor de orz și la împărțirea lor.

Felul al doilea era compus din două linguri de compot cu două sau trei vișine. Ori o lingură de sos cu o bucătică de zgârci de carne de... cal care nu trecea de 4-5 gr (mai concret cât buricul degetului). Dacă greșea și lăsa sosul să se întindă pe farfurie se sleia repede și nu aveai ce aduna. Și adunarea sosului împrăștiat pe farfurie o făcea cu limba, fiindcă, carnea pițuștei, se mâncase pe o săptămână și nimeni nu mai avea pițuște la masă.

Sosul era mai mult apă și cu foarte puțină făină neagră de grâu în el.

Cu făgăduința revenirii asupra sistemului de hrană cu amănunte gingașe și pline de necontrolată dezlănțuire a instinctului animal din om, trecem la alte lucruri menite a ne ameliora și distrage atenția cotidiană de „*lagăr al persecuțiilor*”.

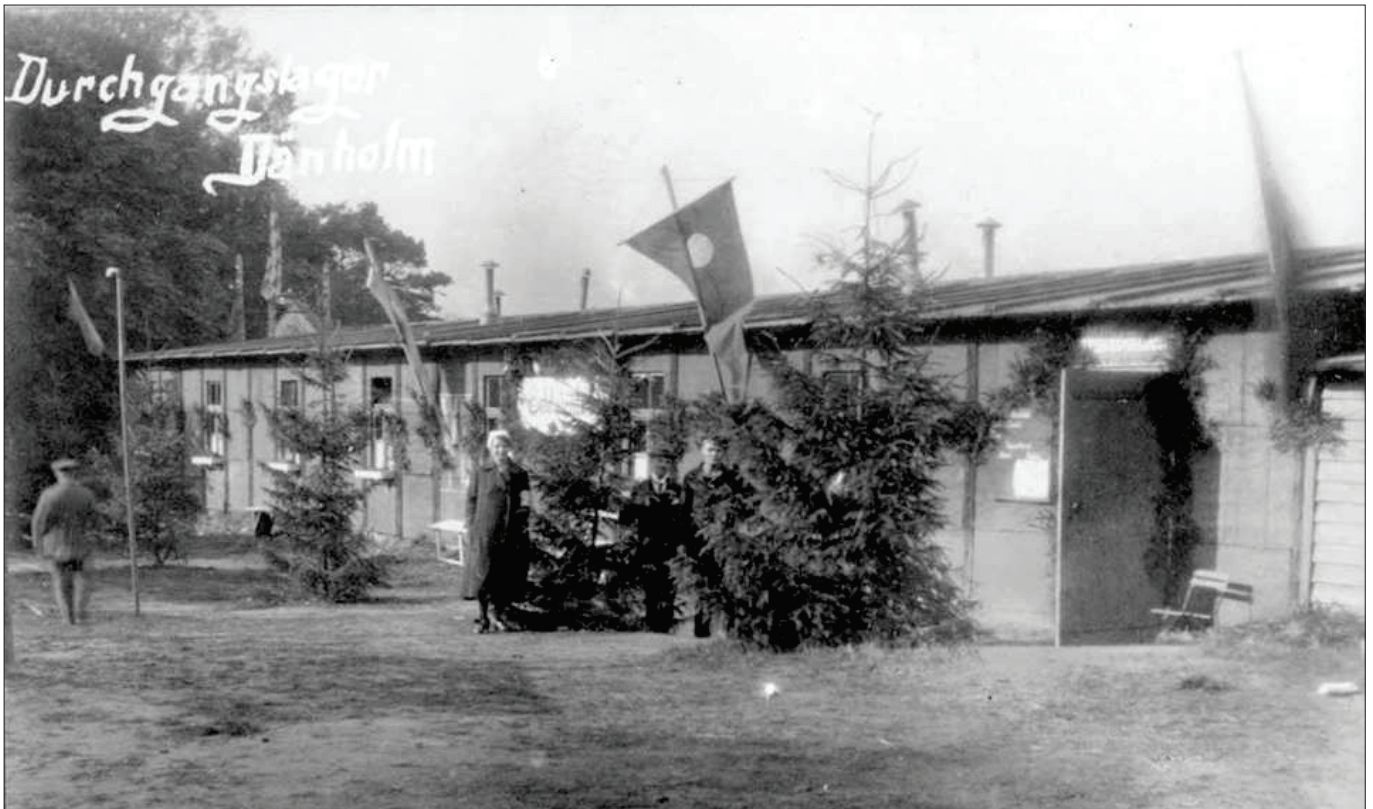
Un fel de stare de nebunie halucinantă cu reverii²⁹, ale

unei minți pierdute... va fi caracteristica generală, de aici înainte pentru fiecare în parte, cu intensități și grade diferite. Neavând cu ce ne ocupa gândurile, ni-l ocupam cu cel al mâncării.

Și eu m-am gândit să-mi concentrez atenția asupra hranei. Voiam să am câte ceva în plus la fiecare masă. Pentru aceasta am folosit la început rezervele din hrana ce o păstrasem încă de la Titu, Pitești și... Sibiu. Dar și aceasta, până la jumătatea lui ianuarie 1917, cu toată exigența mea drastică, o terminasem. Stând lungit în pat, în baracă, nu puteam uita foamea permanentă și nici frigul care mă învăluia. Nici conversațiile în doi, trei și patru, spunându-ne tot felul de întâmplări cotidiene, din viața fiecăruia, nu-mi ameliora nici burta și nici gândul și așa am recurs la lucru...

sau vopsite. Cu 20 de mărci am luat vreo 15 cutii, sisteme tabachere și pentru creioane, pudră și o casetă mare de 20 cm. lungime. Într-o săptămână le-am făcut sculpturi cu modele ce le credeam frumoase și le țineam expuse lângă mine pe masă, la cantină unde lucram.

Pe măsură ce lucram, n-au întârziat să apară aprecierile ofițerilor care veneau să se mai încălzească la cantină fiindcă nu încăpeau în jurul sobei din dormitor. De aici a rezultat interesul și dorința multora de a le cumpăra. Pentru mulți camarazi nesuferinzi prețul în „pituști”, era un preț fantastic de exagerat, dar 5,10,15, 20, 30 și chiar 40 de mărci pentru o casetă mică sau mare - o ramă, erau prețuri foarte rezonabile pentru frumusețea sculpturii și a modelelor apreciate.

Din diferența de soldă (care era 270 mărci) rămâneau 170 mărci, fiindcă 100 mărci ni se oprea pentru hrană, am cumpărat o daltă mică de sculptat din lemn. Am cumpărat obiecte mici de artizanat semifabricate, mici șuvițe (scândurele) de lemn de plop german, pe care le desenau modelul și apoi le sculptam. Le îmbinam după propria fantezie, făcând rame de diferite mărimi și forme bine lustruite și încheiate

Le ofeream numai pe bonuri de pituște sau pituște cumpărate gata (o pitușcă avea 15 gr. și costa 15 pfeningi) după caz. Rar acceptam bani. Cu prețul unei rame vândute, cumpăram material pentru 10-15 rame. Asemenea la cutii. La cantină aveam contra cost, orice fel de măruntiș: de la roșul de buze și ace până la batiste, haine de hârtie (celuloză) brice de bărbierit și bricege de tot felul. Alimente nu se aduceau. Se vindea doar, vin de mere, oțet, pastile concentrate de supă (erzateu, îi spuneam noi): puneai o pastilă într-o cană de apă caldă de ¼ și obțineai o apă puțin colorată în roz și puțin sărată, care, mâncată (băută), provoca o poftă de mâncare și mai mare).

La un moment dat au venit cutiuțe din lemn de toate mărimile și formele, de la sistem tabachere pentru 10 țigări, până la cutii de ½ m. cu mai multe despărțiri pentru păstratul obiectelor de toaletă, rechizite școlare și altele. Când au fost aduse, aceste obiecte semifabricate, mi s-au părut foarte ieftine. Nu aveau nici un fel de ornamentație sculptată, pictată

În curând – după o săptămână – artizanatul meu cu vreo 18 lucrări mici, a început să-și găsească admiratori și amatori pentru amintiri și cadouri, oferind prețul în „pituște”. Primele două port-țigaretă le-am scâpat pe câte două pituște. Apoi prețul l-am suit la trei pituște, dar cu foarte multă tocmeală. [...]

Scotienii și o sfidare

În sala de mese a cantinei stăteam zilnic lângă sobă și lucram. Șeful cantinei cu ajutorul lui, care făceau curățenie după fiecare masă, nu tolerau în sală pe nimeni. Numai pe cei ce cumpărau îi tolera mai mult. Pe mine m-a tolerat de la primele cumpărături de cutii și bucăți de scândurele. Când nu aveau clienți veneau și stăteau lângă mine, privind cum lucram. Se mirau mult de abilitatea cu care lucram de liniatura și ingeniozitatea figurilor modelate.

După ce le-am făcut cadou două cutii, o plumieră și o tabachieră mă onorau și cu cărbuni la sobă când se începea a răci. La cantină veneau regulat și doi ofițeri englezi, scoțieni de origine, de-și făceau siesta. În executarea programului zilnic, ce și l-au impus, erau rigizi, serioși, matinali în execuții și cu o observare strictă până și a secundelor. Dis de dimineață între orele 7.00 - 8.00 scularea. De la 8.00 la 10.00 sport cu alergare în jurul insulei Dänholm în costum scoțian adică, pe cap bonetă, un fular lung neînfășurat la gât, un tricou gros de

lână fără mâneci cu guler, acoperea toracele și burta până la cureaua pantalonilor. O pereche de pantaloni groși scurți, sistem chiloți, care acoperea picioarele până la jumătatea dintre genunchi și coapsă (burtă, șold), făcând impresia mai curând a unor chiloți de baie.

În picioare ciorapi de lână scurți până aproape de pulpa piciorului. Ghete căptușite cu blană de miel. În mâini aveau mânuși cu degete blânite, mari, în care încăpea toată mâna până la jumătatea antebrațului. Sportul era făcut la o temperatură de - 25, - 35 de grade C. sub zero. Ajungeau la cantină roșii ca sfecla, obosiți și înfrigurați, dar nu stăteau lângă sobă. Cantina avea termometru și afară și-n năuntru.

Scoteau dintr-o mică tolbă un pachet din care desfăceau fiecare câte 5-6 fleicuțe de purcel de câte 100 gr. aproximativ (destul de mari la vedere, cât palma) și 3-4 felii de pâine. Prăjeau fleicuțele puțin și le dădeau cu puțină pâine. Apoi desfundau o sticlă de vin de mere de la cantină plătită cu 8-10 mărci, și după ce mai glumeau și se antrenau într-un fel de luptă romană ușoară, plecau în camerele lor, aproape de ora 12.00.

Știu că la masă de amiază și seara nu i-am văzut niciodată.

Sportul îl repetau și după amiaza după ora 14.00 când pe vreme frumoasă, îi vedeam alergând de pe geam, pe marginea insulei la 200-300 m. de noi. Când mâncau în cantină, nu dădeau o centimă nimănui. Doar priviri sfidătoare și agasante ce le aruncau în jur.

Ofițerii noștri, văzând că trăiesc așa de bine scoțienii și mănâncă pâine masivă făcută cu lapte (asta fiindcă feliile ce le devorau cu lăcomie în timpul *gustării* aveau un prea pronunțat aspect de cozonac) au căutat să se împrietenească cu ei, făcându-le câte un compliment cu salut și întrebăciune în limba franceză. Credeau că prin aceasta îi vor face mai blânzi și amiabili și o să-i servească măcar cu, *cozile de pâine* ce le rămâneau după mica *gustărică*.

În limba germană dacă erau întrebați nu răspundeau. [...]

Au urmat multe zile în care, căpitanul și apoi alții, au încercat pe rând să capteze bunăvoința și mai ales ospitalitatea englezilor și să obțină o bucățică din fleicuță sau... din cojile de pâine (cozonac) ce le strângeau în hârtie ca oameni delicați și curați și le luau cu ei.

Încă din primii ani ai creștinismului englezii au fost creștinați. Preoții catolici din secolele I și II e.n. erau conducătorii politici ai Angliei. Credința era puternică... Dar, rigiditatea și vicisitudinile timpurilor au fost prea vitrege cu ei și nu i-a lăsat să-și însușească și sentimentul milei creștine, conform preceptului - *dogmă iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși* din care țâșnește mila ca nădejde supremă a omeniei.

Ce însemna oare ? Cât putea valora și ce respect i se dădea unei pituște - mare cât o nucă și goală ca o scripcă!??

Ce însemna o bucățică de fleicuță sau șuncă, chiar dacă ar fi fost de 5 kg!?? Numai un, *krig gefangenen lagăr - Stralsund* poate să spună.

Situația fizică a ofițerilor se înrăutățea zilnic printr-un proces de extenuare continuă datorită înfometării. Mersul le era încetinit, spatele li se încărțoia ieșindu-le în gheb, le slăbea și li se termina glasul - ajungând ca o șoaptă, corpul le tremura, iar la alții pielea pe corp li se încrețise și la baie abia se mai țineau pe picioare. Fețele deveneau livide cu figuri și aspect de speriat.

Starea noastră din punct de vedere psihic și fizic era greu de conceput și de transpus în scris. Încă mă întreb câte ființe de ofițeri au fost rostite morții printr-o lentă inaniție ori datorită nervilor zdruncinați și ideilor morbide.

Unii stăteau întinși în patul rece cu perna mică, în care iarba stolohănită³⁰ le stătea ca un pietroi sub cap, și-n slăbiciunea letargică a capului, visau numai codrii de pâine și își purtau buzele ca și cum ar vorbi cu cineva.

Alții în convulsii nervoase strigau: - Fraților! - Am vândut

pâine, grâu, porumb, de voi ajunge vreodată în țară, și, nu-mi va rămânea osușoarele pe aici, n-am să mai vând nimic! - Am să adun pe toată lumea în jurul meu, și am să mă uit cum mănâncă pâine caldă, de la mine.

Alții strigau: - Nu voi proceda englezește, voi proceda românește!

Iar alții strigau invers, stându-le în minte și simțire atitudinea englezilor scoțieni de la cantină: - Nu voi da o bucățică nimănui! - Cu ghioaga am să iau cerșetorii!

Mulți se plimbau cu pași de melc prin baracă după ceaiul de dimineață până ce amețea slăbiciunii îi doboră și se lungeau în pat, fie blestemând, fie repetând rugăciuni. Niciodată dogma creștină cu rugăciunile ei îmbietoare la îndurare și milă n-au fost pronunțate mai cu nădejde, pentru salvarea de la suferințe ca acum. Nici un ofițer nu mai era ateu sau liber cugetător, cum se spunea. Toți căutau mângâiere unul la altul, îmbărbătare pentru răbdare în suferință, împărtășindu-și și ascultându-și cu milă durerea suferinței, iar mântuirea prin răbdare o vedeau prin rugăciuni repetate implorând puterea minunii ei dumnezeiești.

Rugăciunile noastre de bază erau: *Tatăl nostru, Crezul, Împărate ceresc*, psalmii mai puțin...

În durerea suferinței nu era uitat nici folclorul situației de moment al greului luat în derădere.

Iată pe bietul Raiciu, locotenent (judecător la Roman) care, la venirea în lagăr avea greutatea de 120 kg. Înalt de 1,80 m., puțin brunet și tare găurit la față de vărsat, în culmea suferinței ce-i dădea greș de necaz, apuca pe „puștlică” - un sublocotenent mic la statură-dar fost vălătuc frumușel, cu fața crispată de slăbiciune și îndurerat de foame, și-l vâră în sân și-l acoperea cu mantaua lui, pe care o încheia peste el. Și astfel,

doi într-o manta, plecau încet și legănat a jale printre paturile din baracă, cântând pe melodia *Valsul nou* jalnic, cu versuri improvizate cam așa: „Uitați-vă fraților cât mi-au furat nemții, Acum am rămas în lume, nu fără glas, ci fără carne cu oasele goale, Când îmi vor lua și oasele să știți că am murit în gură de lup, Care-ți avea nevoie să ajungeți în țară să-mi duceți și... numele meu”.

Un alt ofițer locotenent, brunet, searbăd la față, slăbit și rezemat curmeziș pe pat cu o vioară închiriată cu 5 mărci pe 3 luni cânta din gură și apoi din vioară țigănește: „Pe lângă plopii fără soți, te-am văzut fără de rost”, etc. Toți o clipă râdeau spasmodic și pierduți în spaima morții.

La cantină se aduceau pentru închiriat și instrumente muzicale, o parte dintre necăjiții soartei închiriau și violi³¹, mandoline cu care căutau să-și alunge spectrul foamei scoțând pentru mângâiere și întărirea răbdării sunete melodioase și pregnante.

Un locotenent de rezervă, judecător pe undeva prin Prahova, cu figura brunetă de fapt toți devenisem pământii), în momentul în care Raiciu termina plimbarea jalnică începea cu vioara să cânte cu vocea forțată țigănește ca la bălci, acompaniindu-se din vioară: „Pe lângă plopii fără soț, Adă m-am întălnit. Și nu ți-a păsat că sunt flămând!”.

Apoi ca o răzvrătire bruscă și ridicolă schimbă (brusc), întâi cu vioara și apoi din gură: „Eu eram acela eu, La morica din Stralsund, Urmărit necăjit și flămând, La nemți în lagăr chelălăind”.... La care toți pacienții din baracă se înviorau o clipă, se sculau și-ntr-un răs zdruncinat, ca o flacără pâlpâindă când e gata să se stingă, se arătau cu mare bucurie, făcând haz mare, că au putut fi puși câteva secunde să-și aducă aminte, că ei sunt oameni, și că se mai pot bucura și de o mică bună dispoziție, de pe marginea prăpăstiei și a pieirei sigure le aduce, că se pot veseli bucurându-se o clipă.

Butoiul... cu foc...

Butoiul sobă, pentru foc, din mijlocul barăcii, servea și pentru întrunirilor ofițerești –umbre ale unor Hamleți români – până se răcea. Se stătea în picioare, roată pe 5-6 rânduri în jurul butoiului și lipiți cât mai bine unul de altul să piardă nimic din căldură. Cei din față erau favorizații sorții în ziua respectivă iar ceilalți se încălzeau doar privind la butoiul încins la roșu și presându-se unul în altul.

Acest lucru se petrecea în orele de dimineață și de seară, până când ofițerii se despărțeau pentru a se culca și soba - butoi se răcea... În jurul butoiului transformat în sobă se înfiripau discuții, difuzându-se știri cotidiene cu lungi comentarii și *închipuiri*... rodul imaginației fiecăruia.

Aici s-a aflat că, șeful cantinei a dat amănunte despre ofițerii englezi *scoțieni* prizonieri, pensionari ai lagărului Stralsund și despre bogăția acestora. Că le-a venit prin Crucea Roșie din Berna (Elveția) cantități enorme de alimente. Cele primite luau proporții după vorbitor: la unul opt vagoane și la un altul patru vagoane. Alimentele primite erau foarte variate: de la pâine în trei variante, făcute cu lapte, cu unt și cu smântână, de formă trapezoidală băgate în cutii de tablă galvanizată subțire, sub formă de conserve; la biscuiți cu lapte, unt, smântână în cutii de tablă ermetice și conserve de pește, carne, fructe, compoturi, pateuri și alte bunătăți în carne conservată, brânză etc. Și... toate bunătățile ce le puteau închipui imaginar - mîntea noastră bolnavă de suferințele inaniției... Aceste alimente erau păstrate în magazii pentru care *scoțienii* plăteau zece dolari drept chirie lunar.

Tot aici se judeca în manieră ipohondrică și halucinantă faptele ieșite din comun ale ofițerilor.

Printre alții, aici eram judecat și eu, că mă bucur la pituștele nenorociților. Pe alții că se bucură de țigări, care-i extenuază și-i oftică slăbindu-le plămâni și altele. Se vorbea cu pasiune,

fără ca nimeni să încerce a-și stăpâni impulsurile reflexe ale pumnilor și lăsând să dicteze instinctele primare.

Doi ofițeri, a căror fizic³² se agravase, dar al căror instinct harpagic se întărise –halucinant – își vindeau pituștele pe bani. Surprinzător aveau și concurență, pitușca vânzându-se între 5 și 10 mărci bucata și, cu toată foamea își vindeau rația pe o săptămână.

Dacă era o grozăvie pentru un om normal să vândă o pitușcă, apoi, era o vrednicie de negustor abil, pentru ofițerul care, putea cumpăra o pitușcă, chiar cu prețul de 5 sau 10 mărci bucata (bucățică).

O bucățică de șuncă de 100 gr., ar fi fost o minune dacă se găsea și cred că ar fi ajuns 200-300 de mărci, dacă se oferea.

N-a fost de mirare, când unul din fizici a murit după patru luni, înainte de a ne muta în lagărul Ströhen³³– Hanovra. Bolnavi de halucinație ipohondrică (și) harpagică, care contra bani își vindeau și „pâinea de la gură”, au fost mai mulți. Au plătit și ei același bir al morții. Unii la Hanovra, alții la Krefeld, iar alții când au debarcat în țară, având banii pachet sub cap. Atât de mult slăbisem cu toții, încât se vehicula ideea – și așa era – că, odată ajunși în țară, după astfel de suferință degeneratoare de fizic, nu vom fi capabili de muncă și nici vrednici de întemeierea unui cămin familial din cauza degenerării organelor reproducătoare pe care nu le mai simțea nimeni.

Tot în jurul butoiului sobă a luat naștere o artă literară culinară furibundă și multilaterală, cu cele mai extravagante rețete de bucate, pe care niciodată o minte omenească având corpul îndestulat și în stare de libertate, nu și le-ar fi putut închipui.

Bostanilor roșii³⁴, cărora acasă abia li se dădea atenția pentru semințele pe care le cumpărau precupeții - țigani, pentru a le revinde cu păhărelul amatorilor de „ronțăit”, iar carnea bostanilor se dădea porcilor în stare naturală sau fiartă cu puțină făină de orz pentru îngrășatul lor; acum, în arta culinară vehiculată în lagăr e prizonierii români, devenise fructul arbust de bază din care se pot găti, nici mai mult, nici mai puțin, de vreo 20 de feluri de compoturi, marmelade, dulcețuri, plăcinte și apoi vreo 14 feluri de mâncăruri, din care la loc de cinste erau așa zisele fripturi de bostan.

Diferitele feluri de: foi, tăiței cu asortiment felurit, formau desertul râvnit de cei mai mari împărați ai lumii din povești.

Nu mai vorbim de mâncărurile gătite cu fel de fel de sosuri, supeuri și altele.

Asemănător se concepeau și diferitele moduri de a găti bucăți din pepeni, bostani albi, sfeclă de zahăr, din sfeclă furajeră, din porumb-lăptuci, păpădie, muștar și alte asemenea buruieni ori mirodenii.

După aceasta, alt timp de răgaz și îngăduit de anestezia hibernatoare, sau excitat de vre-un vis tulburător, să ne ocupăm cu scrisul lor, pe caiete respectabile, pe bloc - notes, pe foi volante, toate strânse cu mare grijă și păstrate sub cap și la piept, ca nu cumva să fie furate de cineva. Și acest obicei al artei culinare format, era tot fructul slăbirei sistemului nervos, odată cu slăbirea fizicului, iar hipohondria halucinantă mintală era fructul ei.

Dar toate aceste note culinare, ce au ocupat timpul și amăgit foamea, erau menite dispariției odată cu îndestularea de la Krefeld³⁵. Aici ni s-a îndulcit hrana. Ni se dădea un ou și 5 gr. de șuncă pe săptămână. Dar, un eveniment minune a fost când după 10 luni de zile, ni s-a dat pachetele, care fuseseră depozitate bine până acum, și... mai ales dijmuite.

Rezistența fizică (deși cu suferințe mari și oneori cu stări similare nebuniei în cazul unora) la majoritatea ofițerilor se datora tinereții și rezistenței organismului lor. La bază toți erau fii de țărani, harnici și stăruitori în gospodăriile lor, îndestulați cu de toate, agonisite cu muncă grea și păstrate cu grija zilei de mâine. Acest lucru îi făcea ca în momentele acestea de suferință și inaniție să se compenseze chiar bine, cu prevederile

articolelor ce ni se aplicau conform tratatului de la Haga potrivit căreia: *ofițerii prizonieri, nu sunt obligați la muncă.*

Componenta principală a prizonierilor români era formată din învățători - cam 2/3 din cei 900 aflați acolo. Restul erau din toate ramurile de activitate civilă plus ofițerii activi.

Dacă unele voci se ridică și spun că, entuziasmul lui 1912³⁶ cu, retrocedarea Cadrilaterului și pacea balcanică³⁷ se datorește învățătorului, apoi și de data aceasta România Mare, venită aproape în granițele naționale, tot învățătorilor se datorește. Ei au educat, au crescut generațiile și apoi le-au condus în lupta și de la 1916-1918.

Probabil că istoria aceasta se va repeta indiferent care vor fi structurile sociale.

O preocupare cu multă nădejde de viață și care le ameliorea mult stările morbide și sufletești, erau și cea cu scrierea scrisorilor, acasă în România dar mai ales cele către societățile de Cruce Roșie din Suedia, Danemarca, Olanda și Elveția, singurele țări rămase în afara celor două coalitii armate - Antanta și Puterile Centrale.

Deși nu aveam voie decât la o scrisoare lunar, totuși, ne străduiam să scriem câte două.

Profitam de faptul că la cancelarie se ținea socoteală doar de adresele la care se trimitea nu și nominal de cei care le trimiteau.

Redactarea scrisorilor ameliorea starea de nervozitate și făcea ca timpul să nu mai treacă atât de îngrozitor de încet, de la o masă la alta. Este suficient să arăt că, după ce-și procurau de la cantină cartea poștală, se completa cu multă atenție, claritate și cât mai caligrafic posibil, atât în limba germană cât și în limba română. Pentru acest lucru, în tot lagărul erau doar vreo zece care puteau să ajute cu scrisul și vreo șapte-opt cu redactarea și corectarea în limba germană.

Pentru a le obține serviciile li se oferea drept cinste câte un pahar de bere (15 pfeningi, adică 0,16 lei de-ai noștri. Aceasta era singura băutură tolerată. Era agreată de toți și foarte slab alcoolizată, ca urmare era ușor de suportat și mai ales... bună la amăgit foamea pentru câteva minute.

Toate scrisorile se redactau în sufrageria cantinei deoarece era mai cald și aveam cu ce scrie. Fiecare scrisoare trebuia să poarte semnătura proprie a solicitantului. Pentru cererile pachetelor de alimente, toți reveneam în fiecare lună cu același conținut în redactare, cu multă speranță dar și cu o revoltă plină de nervozitate pentru că eforturile se dovedeau a fi în van.

Zgârcenia englezilor, lipsa lor de omenie, gătirea ostentativă a fleicilor sau a ceaiului servit cu biscuiți pe care mai puneau și unt, în condițiile foametei ce domnea în rândul românilor, îi agasa pe ai noștri, sporindu-le nervozitatea și dându-le o stare de revoltă sufletească, greu de descris în cuvinte... ”

Note:

- Discursul din Parlament al lui Nicolae Iorga a fost unanim considerat drept început al refacerii credinței în victoria finală. Cel mai important a fost efectul printre soldați. Ni-l prezintă, Nichifor Crainic aflat atunci într-o unitate militară, Compania a II-a sanitară, la Simila, în proximitatea Bârladului: "E cel mai mare cuvânt ce mi-a fost dat să-l aud în viață. Iorga leagă tragedia noastră de azi cu întreaga existență tragică a neamului acestuia, care a răzbătut prin durere, și recheamă în conștiința noastră rezistența sfâșietoare și eroică a strămoșilor. Nu e un discurs, ci un poem epic de-o întunecată și încrunțată măreție, în care suflul istoriei vântură sufletele și le scutură de pleava țepoasă a deznădejdi. Nu făgăduiește demagogic biruința, ci îndeamnă la moarte căci numai prin moarte va birui viața celor de după noi. Cuvântul lui Iorga, fulgerat în bezna dezastrului, care devastase inimile, a schimbat dintr-o dată fața acestei lumi nenorocite. Pe temelile lui morale s-a reorganizat rezistența sufletească și - de ce n-am spune-o? - rezistența militară însăși. Din acel moment și până la sfârșit. Nicolae Iorga a devenit axa morală a războiului N-a mai existat nici guvern nici

nimic. Era indiferent cine cârmuia. N-a existat decât cuvântul lui Nicolae Iorga, tipărit zilnic în *Neamul românesc* de la Iași." Nichifor Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, Ediție Nedic Lemnaru, Editura Gândirea, București, 1991, p. 121.

- Vezi și Marcel Proca, *Bârladul în contextul primului război mondial (IV. 1)*, în "Elanul", Nr. 182, aprilie 2017, pg. 1, 12-16; *Ibidem* (IV. 2), în "Elanul", Nr. 184, iunie 2017, pg. 5-9.
- Între 1 august 1914 - octombrie 1918 au fost înregimentați în armata austro-ungară peste 650.000 de români ardeleni, alții 34.000 fiind încadrați în serviciile auxiliare. Dintre aceștia, peste 80.000 au căzut sau au fost dați dispăruți în lupte iar peste 60.000 au fost răniți. Totodată se estimează că cca. 100.000 de români ardeleni au servit în armata română în anii 1916-1919. La 15 august 1916, momentul când România a intrat în război alături de Antantă, 100.000 (după alte surse 120.000) de ardeleni din armata austro-ungară erau deja prizonieri în lagărele din Rusia. Luchian Deaconu, Otilia Gheorghe, *Ofițeri români prizonieri de război 1916-1918*, Editura Sitech Craiova, 2012, p. 41.
- Ion Bulei, *Prefață la Maior Gheorghe Caracaș, Din zbcuciumul captivității*, Ediția a III-a revizuită, Editura Corint, 2016, p. 5.
- Privitor la numărul prizonierilor români (înțelegând prin aceasta soldații din armata română) deținuți de Puterile Centrale, există mai multe cifre. În februarie 1917, Puterile Centrale au anunțat ca dețin captivi 79.033 de militari români, iar România a anunțat că în Campania 1916-1917, românii căzuți prizonieri însumau 110.845 oameni. Din aceste cifre, 40.000 de oameni erau internați în Germania, între 22.000- 30.000 în Bulgaria (datele oferite de Crucea Roșie bulgară 22.000, iar un ziar german a vorbit despre 30.000), iar restul în Austro-Ungaria. Jean Nouzille, *Calvarul prizonierilor de război români din Alsacia și Lorena 1917-1918*, București, Editura Semne, 1997, p. 27; Constantin I. Stan, *Regele Ferdinand I "Întregitorul" (1914-1927)*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Paideea, p. 121; Dorin Stănescu, *Cronicar prin memoriile Marelui Război. Prizonierii, eroii uitati... Evadarile unui ofiter roman din lagarele nemtesti*, pe <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/cronicar-prin-memoriile-marelui-razboi-prizonierii-eroii-uitati-evadarile-unui-ofiter-roman-din-lagarele-nemtesti>
- Ibidem*, p. 28.
- M. Djuvara, *La guerre roumaine 1916-1918*, Paris, 1919, p. 131.
- Tragedii și suferințe neștiute. Prizonieri de război și internați civili în România 1917-1919. Documente elvețiene*, ediție și cuvânt înainte de Andrei Șiperco, București, Editura Oscar Print, 2003; Interesant de menționat că un astfel de lagăr a funcționat și la Bârlad în "depozitele Regimentului 2 Roșiori". Dr. Bogdan Negoii, *România și lagărele de prizonieri în Primul Război Mondial*, Editura Tiparg Craiova, 2011, pg. 76-77.
- Luchian Deaconu, Otilia Gheorghe, *op. cit.*, p. 42.
- Localitate unde la începutul războiului (noaptea de 15 august 1916) a fost dislocat Eșalonul I al Marelui Cartier General. După cum precizează Radu R. Rosetti alegerea a fost dictată de "folosul izolării de zarva, de intrigile și de indiscrețiunea Bucureștilor (cea ce, totuși, n-a putut fi cu totul împiedicat) și a ușurării comunicațiilor, Perişul prezenta avantajul unui mare număr de clădiri ale Administrației Domeniului Coroanei, în care se puteau aşeza diferitele birouri, cum mai prezenta și acela că se găseau acolo case îndestulătoare pentru găzduirea ofițerilor și gradelor inferioare." Malițios ne relatează că generalul Iliescu, deși locuia în clădirea principală, s-a mutat după câteva săptămâni într-un sat vecin, pentru a avea "lângă dânsul o anume persoană de sex feminin". General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri (1914-1919)*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Maria Georgescu, București, Editura Modelism, 1997, pg. 94, 104.
- După relatarea lui Gh. Silion undeva în apropiere de Tâncăbești, unde a petrecut o noapte în captivitate în casa unui localnic, și apoi dus într-un lagăr improvizat unde a staționat, împreună cu alți prizonieri, timp de trei zile.
- Prizonier de război.
- Pentru situația prizonierilor români în lagărele germane vezi și Gh. Nicolescu, Gh. Dobrescu, A. Nicolescu, *Calvarul prizonierilor români din primul Război Mondial. Mărturii documentare*, vol. I-III, Editura Universității din Pitești, 2006; Constantin C. Popian, *Amințiri din viața militară. Jurnale de război și din prizonierat*, ediție de Lina Dragu Popian, București, Editura Militară, 2007.
- Pentru situația din teritoriul ocupat vezi și Emil Răcilă, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război*

- mondial. Situația administrativă, economică, politică și socială a teritoriului românesc vremelnic ocupat. 1916-1918*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981; Vasile Th. Cancicov, *Jurnal din vremea ocupației*, vol. I-III, București, Humanitas, 2015; Pia Alimăneșțianu, *Însemnări din timpul ocupației germane (1916-1918)*, București, Editura Corint, 2017.
15. Pe itinerariul precizat de memorialist: Titu - Pitești - Sibiu - Budapesta - Oppeln - Stralsund - insula Rügen (lagărul Dänholm).
 16. Constantin Costescu (1861-1945) a fost general al Armatei Române, în timpul primului război mondial. A fost militarul român cu gradul cel mai înalt (general de divizie), care a fost luat prizonier în timpul primei conflagrații mondiale. În momentul capturării (23 noiembrie/6 decembrie 1916) comanda Divizia 10 infanterie. Vezi și Alexandru Ioanițiu (Lt.-Colonel), *Războiul României: 1916-1918*, vol 1, Tipografia Geniului, București, 1929.
 17. Despre acest lagăr de tranzit din Austria relatează și un alt prizonier de război remarcând plin de uimire, bogăția, organizarea impecabilă și puterea nemților: "Când am trecut granița Austriei, într-un oraș Oppeln, în niște instalațiuni făcute anume pentru prizonieri, am avut pentru întâia oară prilejul să admir spiritul de ordine și organizare al nemților. Modul practic de funcționare al băilor care, deși construite în niște simple barăci de lemn erau destul de confortabile, prezenta pentru mine un interes deosebit. În aceste băi se puteau îmbăia și dezinfecța peste 5 000 de oameni odată. În barăcile de la Oppeln am fost reținuți 24 de ore, după care furăm imbarcați în alt tren curat și porniți mai departe." Maior Gheorghe Caracaș, *op. cit.*, p. 21.
 18. Rügen cea mai mare insulă germană de la Marea Baltică, cu o suprafață de 926 km.
 19. În realitate Insula Dänholm (situată între localitatea Stralsund și insula Rügen). Despre el memorialistul se exprimă că era "lagăr de represiune" (1916-1917), un loc unde se aflau lagărele în care erau triați ofițerii prizonieri.
 20. Stralsund este un oraș actualmente în nordul Germaniei (landul Mecklenburg-Pomerania Anterioară), situat pe țărmul de sud al Mării Baltice. "Această insulă servise de lagăr și pentru ofițerii prizonieri francezi din războiul din 1870. Localul unei cazărmi compuse din patru pavilioane de zid și încă alte câteva barăci adăpostea acum 700-800 de prizonieri ruși și români. Stralsundul era un lagăr de trecere pentru toți prizonierii, căci de aici ei erau transportați apoi în alte lagăre din interiorul Germaniei. El avea un aspect cu totul pitoresc; priveliștile lui încântătoare, mai ales înspre mare, ne mai îndulceau puțin tristețea sufletelor adânc nemângăiate. Era unul din lagărele cele mai bine amenajate din Germania." *Ibidem*, p. 23.
 21. Pitușcă= pâine mica, chiflă, pituță. Diminutiv pentru pită.
 22. Un alt fost prizonier ne lasă o imagine total diferită față de cea a lui Silion: "În cazarmă erau paturi de trupă, cu învelitori curate și confort multumitor. Instalațiunea cuprindea și vreo șase cantine, o sală de muzică și o biserică rusească, în care-și găseau mulțumirea sufletele multor amărăți." *Ibidem*, p. 23.
 23. Maiorul Caracaș: "Papa Darian se scula dis-de-dimineață și făcea focul, pe urmă unul câte unul, ieșeam și noi de sub plapomă. La ora 8.00, coboram la cafea și de acolo la apel. După apel, treceam în revistă cantinele, citeam jurnale și răsfoiam câte o revistă. O melancolie adâncă, o întristare stăpânită se degaja din toate acțiunile noastre, chiar în cele mai vesele ceasuri, când izbuteam să uităm puțin." *Ibidem*, p. 24.
 24. Despre regimul de înfometare al prizonierilor din lagăr scrie și maiorul Caracaș: "Cu un cuvânt, ar fi fost un ideal de lagăr, dacă și hrana ar fi fost îndestulătoare. Luptam însă mult împotriva foamei care ne consuma, căci cu supele lor lungi de capustă (*Kapustă* înseamnă varză, în limba poloneză n. ns.), gullii și păsător erau veșnic flămânzi. Mulți dintre ofițeri se îndeletniceau cu pescuitul. Stăteau bieții băieți, cât era de mare ziua, în frig și vânt, cu undița în mână și nu pierdeam o clipă din ochi vârful plutei de pe luciul apei, care prevestea prada prinsă în ac." *Ibidem*.
 25. Maiorul Caracaș: "Și astfel treceau zilele, una după alta, monotone și pustii, până ne pomenirăm în ajunul Crăciunului. O zi tot atât de urâtă, tot așa de tristă ca și celelalte. Seara, în sala de mâncare, un pom aprins pe o masă îmi aminti că în ziua aceea ara și pentru noi o zi sfântă! O zi de durere adâncă, o zi în care dorul și grija de cei de acasă ne sângerau inimile. Fiecare se gândea tăcut la ai lui și pe fețele ofilite ale tuturor a citeai o amărăciune resemnată." *Ibidem*, p. 25.
 26. Maiorul Caracaș: "Fiecare dintre noi se simțea mai bine singur, ascuns de ceilalți, când putea să se lase în voie pradă gândurilor lui." *Ibidem*.
 27. Maiorul Caracaș: "La ora 12.00, ora mesei, adunați în jurul ligheanului de capustă și morcovi, ne potoleam pentru un moment foamea. După masă, un pahar de surogat de bere de la cantina completa acest ospăț ales." *Ibidem*, p. 24.
 28. Maiorul Caracaș: "Duceam o o viață în deplină înțelegere cu toții." *Ibidem*.
 29. Maiorul Caracaș: " În urmă, în lungul aleilor de pe malul mării, mă desfătam cu gândul rătăcind prin depărtări, la izvorul sfânt și dulce al amintirilor de odinioară. Cu gândul la ai mei, de dragul lor și îngrijat de soarta lor, nu rareori îmi găseam mângâierea într-un plâns tăcut și ușurător. Dar timpul trecea nepăsător și foamea ne îmboldea din nou spre cantinele dușmane, la ciorba de zarzavat și linte. La ora 20.00, un nou apel ne aduna în camere, pe urmă ieșirea nu ne mai era îngăduită. La 22.00 se stingea lumina, dar odată cu stingerea, în sufletele noastre se reaprindeau, parcă prin farmec, imaginile trecutului și dorul de țara depărtată. Doar noaptea mai trăiam și noi, căci numai în visuri găseam fericirea vieții de altădată." *Ibidem*, pg. 24-25.
 30. Făcută cocoloașe, întărită. Regionalism.
 31. Maiorul Caracaș: " Raul Sculy ne desfăta din când în când cu vraja încântătoare a arcușului său, care ne mai ușura dorul de casă. (...) O singură vioară tresare în cântec de durere; un suflet turburat, a cărui jale izbucnește fără voia lui! Era vioara lui Sculy!" *Ibidem*, pg. 24-25; Raul Sculy-Logotheti (1882-1954), moșier, violonist și compozitor român de operete, descendent al unei familii boierești de origine greacă.
 32. Termen arhaic referinduse la tuberculoza pulmonară.
 33. Memorialistul menționează că aici regimul de înfometare a fost mult mai dur. Datorită numărului mare de decese în rândul prizonierilor aici a fost înființat un cimitir în 1915, în principal al soldaților ruși. <https://www.kreiszeitung.de/lokales/diepholz/geschichte-bleibt-3102613.html>
 34. Bostani porcești. Dovleac.
 35. În acest lagăr a petrecut restul perioadei de prizonierat între 25 iunie 1917 și 10 iunie 1918.
 36. În realitate 1913.
 37. Pentru considerații generale privind participarea României la cel de-al doilea război balcanic vezi și Marcel Proca, *Societatea românească și Bărladul în ani de război. Considerații: politice, militare și cotidiene*, Bărlad, Editura Sfera, 2013; General-maior (r) dr. Mihail E. Ionescu, prof. univ. dr. Nicolaie-Șerban Tanașoca, (coord.), *Al doilea război balcanic*, București, Editura Militară, 2014.

Omul zilelor noastre – între teluric și celest sau de la „cunoaște-te pe tine însuși” la „crează-te pe tine însuși”

Valeriu LUPU

„*Omul nu are decât două căi de urmat:*

- calea omului: bătorită de filosofie, știință și tehnică și

- calea domnului: însoțită de rugăciune și practicarea virtuților”

Petre Țuțea

Din totdeauna omul a încercat să-și plaseze realitatea existențială între ceea ce Petre Țuțea denumea; comodul fizic - care să-i satisfacă nevoile de viață (resurse de hrană, adăpost, îmbrăcăminte etc) și comodul mental - care să-i asigure un ambient agreabil, plăceri estetice și satisfacții intelectuale. Acestea din urmă nu puteau fi împlinite decât prin cultură și spiritualitate. De aceea practicarea spiritualității a avut o continuitate în viața comunităților umane, iar pe percepția și tradiția spirituală s-a clădit edificiul cultural și lingvistic al oricărui popor. Căutarea sprijinului divinității, indiferent sub ce formă, a fost o necesitate permanentă, la începuturi din necunoaștere, iar apoi din cunoaștere și convingere, în căutarea mântuirii și învierii pentru viața veșnică râvnită de fiecare creștin.

Evoluția cunoașterii nu a influențat prea mult spiritualitatea, ceea ce l-a făcut pe Francis Bacon să spună că: *„puțină știință îl îndepărtează pe om de Dumnezeu. Multă știință îl întoarce la El”*. Și așa și este, pentru că pe măsură ce omul a avansat în domeniul cunoașterii, nevoia de Dumnezeu a devenit mai prezentă și mai necesară în viața personală și socială, mai ales pentru faptul că moralitatea și virtutea promovate de credință, rămân singura cheazășie a unei conviețuirii în armonie pentru lumea actuală.

Acest drum anevoios și îndelungat al cunoașterii nu putea fi parcurs fără cunoașterea de sine (care presupune o introspecție a sinelui) și fără raportarea la divinitate. Or, raportarea la Dumnezeu nu se poate realiza decât prin două modalități; printr-o conduită morală adecvată și prin practicarea virtuților creștine în raport cu tine, cu semenii tăi, cu comunitatea în care trăiești, în sfârșit, în raport cu valorile umanității.

Iată zona în care poeta Viorica Ispir își dezvoltă discursul poetic în cartea sa *„Omul și cerul”* (apărută la Editura Spiru Haret în 2017), într-o abordare din perspectiva omului în conștiința căruia viața pendulează între teluric și celest, între aici și dincolo, între prezent și viitor plecând de la trecut, în sfârșit din perspectiva trăirilor personale în raport cu divinitatea și valorile perene ale neamului. Nici nu trebuie să cunoști fizic autoarea ca să-ți dai seama (după discursul său poetic) că este o persoană ajunsă la vârsta înțelepciunii, cu o experiență de viață în limitele unei moralități exemplare, cu o capacitate specială de introspecție și percepție a realităților în continuă schimbare, îndeosebi în plan personal, familial și social.

Viorica Ispir alege poezia ca modalitate de expresie a meditațiilor și sensibilității sale într-un moment de cumpănă pentru acest gen literar. Mai ales că nu puțini sunt astăzi acei care se îndoiesc de rostul și valoarea poeziei în viața cotidiană, mai întâi pentru că interesul pentru poezie a scăzut în era informației și apoi, pentru faptul că nici poezia modernă nu mai are valoarea estetică de altă dată. Clasicii și romanticii considerau că poezia trebuie să se supună unor canoane legate de ritm, rimă, simetrie, muzicalitate, să aibă cursivitate în expunere, să conțină un mesaj și, cel mai important, să producă o emoție asupra cititorului. Aceste aspecte reușeau să confere poeziei o valoare estetică, mai ales prin trăirea emoțional-afectivă, care devine cu atât mai expresivă, cu cât se exprimă în limitele decenței, moralei și a frumosului liric. Desigur, figura de stil și îndeosebi metafora, este la ea acasă în

această viziune, iar arta de a o folosi ține de inspirația creatorului de a da expresivitate asocierilor de cuvinte.

Nu-mi propun o analiză literară, stilistică sau de conținut, pentru că nu am îndrăgirea necesară, așa că voi încerca să abordez viziunea poetică a doamnei Viorica Ispir dintr-un alt unghi de vedere și anume din perspectivă mistico-religioasă, dacă nu chiar esoterică. În urmă cu câțiva ani făceam parte dintr-o echipă ce lansau la Vaslui, Bârlad și Huși, două cărți ale poetului Eugen Enciu apărute sub coordonarea profesoarei Lolica Antipa. Ambele cărți, cu un vădit caracter mistic, esoteric și religios, defineau într-o manieră lirică ascensiunea omului către sferile înalte ale divinității, sub titlul *„Vis împlinit – Ascensiunea”* și *„Dumnezeirea ce suntem”*. Subiect destul de arid și dificil de abordat care necesită o anumită pregătire și, de ce nu, un anumit ritual pentru a te transpune într-o stare spirituală pe care oricum ți-o induce cartea. Încercând să pătrund esența cărții doamnei Viorica Ispir am avut aceeași senzație, pentru că mesajul poetic al cărții plasează cititorul într-o zonă a evlaviei, a moralității exemplare, care orientează omul către religios, către Înalt, către Dumnezeire *„Cu recolta-ți de adevăruri,/ Te înalți încet, la ceruri,/ Spre o nouă devenire.../ Jos rămâi o amintire”* (Viața, pg 52).

În versuri relativ simple, respectând, în marea majoritate a poeziilor, canonul clasic al versului simetric, muzical, cu cadență ritmică și lirică, autoarea reușește să-și răspundă unor întrebări existențiale a căror simplitate frizează uneori candoarea și chiar inocența, fără a fi lipsită de profunzimea abordării filosofice. *„O rază de lumină/ Din mintea omenească/ Vor lumina și-n ceruri/ Adâncuri să-i cunoască”* (Omul și cerul, pg. 33).

Interesant este faptul că autoarea ajunge aici parcurgând un drum destul de lung, începând cu primul său volum de poezii intitulat *„Cunoaște-te pe tine însuși”* apărut în 2004 la Editura PIM, Iași. În cele 75 de poezii pe care le conține acest prim volum apar aceleași întrebări existențiale, a căror răspuns este și aici aproape invariabil: o anumită moralitate în viața personală și socială și o cale de ascensiune către divinitate prin virtute *„Știindu-l mic, neajutorat/ Și legi divine, Tu i-ai dat/ S-aleagă el, răul de bine./ Să facă, doar, ce se cuvine”* (Omul, pg. 20). În cartea *„Omul și Cerul”* omul este ridicat din condiția sa telurică, pur umană, la condiția cunoașterii adevărate, la care nu poate ajunge decât trăind tainele credinței. Așa încât în cele 70 de poezii care formează acest ultim volum am găsit o continuitate a aceleiași ascensiuni către divin *„Omul mereu curios/ Înclinat spre cercetare/ va găsi și alte sensuri/ Pentru viața viitoare (Întrebări, întrebări, pg. 18), pentru că așa cum spune în poezia „Omul” din primul volum „O creatorule divin/ Și cerul și pământu-i plin/ De-a Ta creație divină/ Și infinită și sublimă!”* (pg. 20)

Ambele cărți, în ansamblul lor, sunt în fapt un mod de promovare a virtuților, virtuți de care omenirea a fost preocupată din totdeauna. Începând cu Socrate care spunea *„nu viața contează, ci calitatea ei”* și continuând cu stoicii antichității, care vedeau *desăvârșirea în practicarea virtuții*, direct, sau indirect prin ostracizarea viciului. Mai târziu, Sfântul Nectarie din Eghina (mitropolit de Pentapole) spunea cu convingere: *„cunoașterea de sine este îndatorirea primordială a omului, el este dator înainte de toate să se cunoască pe sine. Lipsit de această cunoaștere*

gândurile lui se află în rătăcire, fiind prizonierul feluritelor patimi, stăpânit de aprige pofte, preocupat de multe și zadarnice lucruri, cu o viață neliniștită, dezordonată și plină de griji, greșind în toate și poticnindu-se pe calea vieții"

Iată că opus viciului este virtutea, a cărei aplicare firii umane poate spori puterea morală a sufletului și calitatea vieții. Prin antiteza viciului el este convins că poate atrage inima cititorilor către virtute. Pretinde, prin urmare, că omul poate și trebuie să se cunoască singur, deși Petre Țuțea afirmă răspicat *"nu te poți cunoaște singur"* pentru că *"cunoașterea umană este numai prin revelație, omul fiind doar imitator"* așa cum și anticii spuneau că; *doar zeul este creator, omul nu-i decât imitator*" Iluzia-i deșartă.../ Aprinde însă dorul/ De-ajunge până la stele/ Cu gândul-călătorul (Omul și cerul, pg. 33). Ba mai mult, la vârsta de 80 de ani Petre Țuțea spunea despre sine *"abia acum sunt om, până acum am pendulat între supraom și neom"* referindu-se la infatuarea omului modern care se crede atotputernic.

Nu știi dacă poeta noastră a avut asemenea incertitudini. Cert este faptul că scrie atunci când talentul, experiența de viață și înțelepciunea vârstei, îi permite crearea acelei stări de grație în sufletul cititorului, în care tranzitivitatea (transmiterea ideilor și conceptelor), ca și reflexivitatea (impactul sufletesc) se regăsesc deopotrivă, așa cum poetul Ioan Baban (prefațatorul cărții) remarca atunci când se referea la forța de comunicare a textului poetic (Un punct de vedere, pg. 2).

Un hătru spunea că *"vârșnicii dau sfaturi bune pentru că nu mai pot da exemple proaste"* ceea ce nu este departe de adevărul pe care și poeta îl remarcă; *"Când te simți în neputință/ Și gândești cu-nțelepciune/ Fă-ți un reazăm din credință/ Spune-n gând o rugăciune (Calea vieții, pg. 38). Iată de ce inegalabilul Petre Țuțea spunea cu îndreptățire "omul în viață are două căi; calea omului - bătătorită de filosofie, știință și tehnică, și calea Domnului - însoțită de rugăciune și practicarea virtuților", la care se pare că invariabil ajunge fiecare dintre noi. Or, pentru omul obișnuit "calea omului" pare mai aproape de firea lui, constatare la care poeta ajunge atunci când spune "Puțini își caută răspunsul/ În meditații, cercetare/ Câci e mai mare Necuprinsul/ Decât o viață oarecare (Dor nestins, pg.24 - din Cunoaște-te pe tine însuși).*

Certitudinea asupra a ceea ce înseamnă puterea de a te "cunoaște pe tine însuși" survine și din convingerea că omul a fost creat după chipul și asemănarea Creatorului, ceea ce îi face pe Mikhael Aivanhow să afirme; "a te cunoaște nu înseamnă ați cunoaște caracterul cu calitățile și defectele sale, sau a cunoaște limitele condiției umane. Dacă nu ar fi decât aceasta chiar și copiii ar fi capabili de a se cunoaște. Ce este acest însuși? Brațele, picioarele, creierul? Nu, sentimentele? Gândurile? Nu, acest însuși e o parte din Dumnezeu, o scânteie, un spirit nemuritor, ceva ce nu se poate defini, foarte îndepărtat, foarte sus". "Cunoaște-te pe tine însuși/ În suflet sincer să privești/ Nu-nchide ochii când și-acolo/ Pete și umbre întâlnești" (Cunoaște-te pe tine însuși, pg. 5, din volumul omonim).

Și dacă totuși ajungi să te cunoști, această autocunoaștere nu poate stârni un sentiment de teamă? așa cum spunea James Boswell *"cunoaște-te pe tine însuși, dar în același timp teme-te pentru tine însuși"* pe care și Viorica Ispir îl surprinde în versurile sale „E în jur parfum, culoare și iubire/ Fericită, floarea doar visează/ Când o mână rece o retează/ Conducând-o, brusc, spre risipire (Destin, pg. 74). Mai pragmatic, Lucian Blaga constată că timpul nu așteaptă să te cunoști atunci când vrei să faci ceva; *"Cunoaște-te pe tine însuși? – se întreabă filosoful - Foarte bine, dar pentru a începe ceva în viață nu trebuie să aștepti până te vei cunoaște pe tine însuși. În caz contrar acest deziderat ar deveni pentru oricine un epitafor"* atitudine cu care poeta este de acord când spune „Orice om sosit pe lume/ Își trăiește timpul său/ Care, raportat la vremuri/ E mai bun sau e mai rău (Timpul, pg. 142), pentru că "Doar un lucru este sigur/ Orice „azi" devine „ieri"/ Și când viața îți surâde/ Înc-un „mâine" tu mai ceri (idem).

Și Nietzsche este de acord cu această realitate când spune „Firile active obișnuite cu succesul nu se comportă conform dictonului, cunoaște-te pe tine însuși, ci ca și cum înaintea lor ar plana porunca; dorește-ți o personalitate și vei deveni acea

personalitate". În perfectă concordanță cu afirmațiile de mai sus George Bernard Shaw conchide și el că *"în viață nu trebuie să te gâsești pe tine însuși, ci să te crezi pe tine însuși"* ceea ce regăsim și în versurile poetei "Cristalul strălucește pe cât e șlefuit/ Înțelepciunea vieții e, dac-am reușit/ Să ne-acceptăm viața și jocul dur al ei/ Să ducem, demn, în suflet și lacrimi și idei" (Reflexii despre viață (Omul și cerul, pg.43).

Încercând totuși o abordare tematică a volumului "Omul și cerul", dincolo de meditația filosofică, vom descoperi cel puțin opt teme principale pe care poeta le abordează în stihuri potrivite, fiecare din acestea cuprinzând un număr aproximativ egal de poezii. Între cele mai semnificative teme subliniem:

- tema introspecției conform dictonului care dă titlul primei cărți, începând cu poezia "Eu sunt" și se încheie cu "Autoportret", câmpul tactic al abordărilor cu această temă fiind familia surprinsă în toate ipostazele sale;

- tema originii și trecutului istoric al omenirii și românilor, în șapte poezii începând cu "Geneza" și încheind cu "Rugăciune de părinte";

- tema existențială își găsește rezolvarea într-o retorică filosofică pe parcursul a nouă poezii, începând cu "Întrebări, întrebări";

- realitatea cotidiană, percepută printr-un simț al percepției extrem de dezoltat, se regăsește în zece poezii între care "Judecata valorilor" și "Magia cuvintelor" sunt cele mai reprezentative;

- tema centrală în discursul poetic al autoarei este însă moralitatea, ca realitate și îndemn, a cărei principial izvor este credința în Dumnezeu mărturisită pe parcursul a 11 poezii, de la "Omul și cerul" până la "Calea vieții";

- tema respectului și recunoștinței față de părinți și strămoși, față de valorile și simbolurile neamului, față de limba și cultura noastră, în sfârșit, față de darurile cu care omul a fost înzestrat de Creator sunt adevărate trăiri care se regăsesc în șapte poezii, începând cu "Oda Cumințeniei pământului" și terminând cu "Recunoștință";

Ultimele două teme, a șaptea și a opta, ar putea fi întitulate Evocări și Natură (ambele cu câte nouă poezii), au o puternică încărcătură nostalgică și elegiacă, în care chemarea originilor ("Geneza", pg 20), evocarea simbolurilor ("Colinde la Țicău", pg. 139), sau clipele de reverie pe care îți le oferă minunatele imagini ale naturii atotintegratoare ("Peisaj", "Bradul", "Trei plop", "Salcia") sunt relevante prin conținut, prin muzicalitate, dar mai ales prin emoția artistică pe care o induce celui ce o citește.

În general Viorica Ispir așterne pe hârtie o poezie liniștită, pașnică, dintr-o zonă în care viața își are cursivitatea ei firească, animată deopotrivă, de evenimentele cotidiene firești într-o familie tradițională și de întrebări existențiale care, prin versuri meșteșugite, capătă răspunsuri adecvate într-o pendulare originală între rațional și metafizic, între viața de aici și de dincolo, între mistic și religios, între azi, ieri și mâine.

Toată poezia este pătrunsă însă de filonul moralității, a virtuților umane și mai ales creștine, pe care autoarea ni le oferă, printre altele, ca o trăire și experiență personală, ceea ce desigur sporește valoarea cărții. Privite astfel lucrurile rugăciunea poetei adresată Divinității **capătă valoare, nu numai în plan personal, ci și în plan general, uman, pentru că năzuiește spre bine și desăvârșire; „Doamne dă-mi mai multă minte/ Să discern pe cele două/ Spre a merge înainte/ Tot găsindu-mi cale nouă...”, „Dă-mi lumina dimineții/ Și o rază de la soare/ Să gust bucuria vieții/ Și să vindec tot ce doare. (Calea vieții, pg. 138).**

Așa încât aș încheia periplul meu prin poetica doamnei Viorica Ispir cu cuvintele aceluiași Nectarie din Eghina: "Cu ce cuvinte te voi putea lăuda virtute, cu ce cuvinte îți voi cânta frumusețea, cu ce flori îți voi împodobi harurile, sau cu ce cununi îți voi putea încununa puterea, cu ce pană îți voi putea descrie chipul? Întru tine se află splendoarea și fericirea sufletului, întru tine se află sănătatea trupului, întru tine se află curăția duhului, întru tine se află tot ceea ce este bun și desăvârșit în viața noastră. (Sf. Nectarie din Eghina – *Cunoaște-te pr tine însuși, sau despre virtute*, Editura Sophia, 2012).

Dacă nu noi, bărlădenii sau urmașii din familie, atunci cine eternizează memoria scriitorilor noștri - Virgil Caraiivan sau George Tutoveanu?

Ion N. OPREA

În revista „Academia bărlădeană” nr. 2/2017 acad. C.D. Zeletin, p.5, relatează că în urma unei întâlniri din 1 februarie 2003 cu profesoara Aurelia Chirilă Caraiivan, rudă apropiată cu scriitorul, folcloristul și istoricul Virgil Caraiivan din Șuletea, Vaslui, primul preșdinte al Societății Scriitorilor din România, 1908, înmormântat la Cimitirul Belu din București, 1966, i-a dispărut până și crucea de lemn și mormântul „care se afla în mijlocul rondoului scriitorilor, la câțiva metri de Victor Ion Popa și Corneliu Moldoveanu, bărlădeni”...

Discuția cu profesoara îi prilejuiește lui C.D. Zeletin să noteze și să ne ofere cunoașterea genealogiei familiei Caraiivan care ne asigură că dispărutul are încă o seamă de urmași în viață, deși Virgil a fost necăsătorit, fără copii. Unii urmași în viață sunt și nominalizați, dintre care i-am reținut: o nepoată, Alice, născută în 1926 care mai trăia în 2003, și aceasta, căsătorită Popa, cu o fiică, Liana Anca Popa, născută în 1954, absolventă ASE, lucra la o bancă, căsătorită cu prof. univ. dr. Constantin Bără, absolvent al Facultății de Medicină a UMF „Carol Davila”, București, șeful Catedrei de Fiziopatologie a Universității pe care a absolvit-o și a fost student, în anul I, al prof. C.D. Zeletin la Biofizică; un fiu al prof. Constantin Bără, Matei Bără, născut în 1987, era în anul 2003, elev la Liceul francez din Capitală.

Ceva rude pot să existe încă de la cele patru fete ale altei nepoate a scriitorului, Paraschiva (Tița) Caraiivan, căsătorită Sglimbea, care a trăit la Bârlad, una din fetele ei, Smărăndița, căsătorită Pastia, mai trăia în 2003 și avea 90 de ani.

Cu urmași direcți sau fără, dar Virgil Caraiivan, ca și alți scriitori în asemenea situații, ar trebui să aibă, post-mortem, protecția stafului Uniunii Scriitorilor Români, a domnului prof. univ. Nicolae Manolescu, nu !? AUSR, Filiala Iași, a

autorităților comunei Șuletea-Vaslui, unde există Primărie, un primar, consiliu comunal și instituții care se mândresc și îi poartă numele scriitorului. Suntem noi, cetățenii care l-am citit, îl citim și îl iubim pe fostul scriitor, pe ziaristul Virgil Caraiivan (revistele Răzeșul, Documente Răzășești), aducându-i alături și pe mai proaspăta Uniune a Ziariștilor Profesioniști, Central cu filialele sale. Dacă, nu noi, bărlădenii, vasluienii, atunci cine să se ocupe, să eternizeze memoria primului preșdinte a Societății Scriitorilor din România?

A dispărut crucea de lemn, i-a dispărut mormântul lui Virgil Caraiivan, dar pe locul rămas, cât de mic, niște inimoși, specialiștii știu cum, noi toți, prin chetă-publică, cum s-a mai făcut, putem ridica un obelisc, sus-sus, cu crucea luminată în vârf, și numele evocatului, putem consemna, pe vecie, că Virgil Caraiivan din Șuletea-Vaslui, cândva județul Tutova, acolo a fost înmormântat, la Belu, pe alea Scriitorilor.

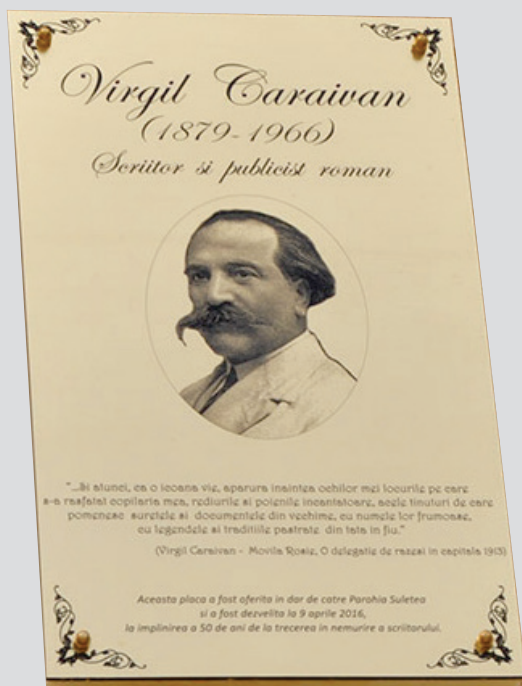
Nu, Domnule preșdinte al USR din România, prof. univ. Nicolae Manolescu?!

Ca buni creștini, am învățat cu toții, e bine să ne gândim că a sălășlui și în pământul Țării, undeva, fără de cruce la cap, Crucea care este semnul păcii eterne, dar și Divine, semnul odihnei sufletești, aceasta numai odihnă, nu-i.

Să facem să-i fie somnul-somn și lui Virgil Caraiivan. Altfel, vorba unui alt mânuitor al cuvintelor (l-am citat pe Andrei Voica): „În fața oștilor cerești/Degeaba spui tu cine ești...”

Și, așa, la fel, ar trebui cinstit, printr-un monument, la el acasă, chiar la grădina sa cu flori, la fostul domiciliu, și alt tutovean, - George Tutoveanu. Cum și-a adus și el obolul la ridicarea statuii lui Al. Vlahuță, în Grădina Publică a Bârladului.

De reținut, în ediția primelor comisii de inițiativă, în acest sens, rog localnicii să-mi rețină un loc.

George Tutoveanu

Unele aspecte ale circulației bancnotelor în Transilvania în perioada anilor 1867-1947(I)*

Gheorghe CLAPA

Motto:

„...am dorit să prezentăm tipurile de bilete de bancă și bilete de stat emise după constituirea Austro-Ungariei și până la proclamarea Republicii populare.” marian_bolum@yahoo.com

Lubitorii de istorie și colecționarii au intrat în posesia unor instrumente de lucru utile, semnate de domnul profesor de istorie Marian Bolum și concretizate în următoarele lucrări:

- „Studii și articole de numismatică”, Editura Sfera, Bârlad, 2012;
- „Sistemul monetar național. I. Monedele României (1867-2013)”, Editura Sfera, Bârlad, 2013;
- „Bancnote circulante pe teritoriul României în perioada regalității (1877-1947)”, Editura Sfera, Bârlad, 2014;
- „Sistemul monetar național. II. Bancnotele României (1881-2015)”, Editura Sfera, Bârlad, 2015.

Astfel, cititorii au putut urmări circulația monetară după încetarea emisiunilor autohtone, o parte din monedele care au circulat la începutul secolului al XIX-lea, primele încercări

exonumie, pentru a lărgi sfera celor care doresc să se apropie de acest domeniu.

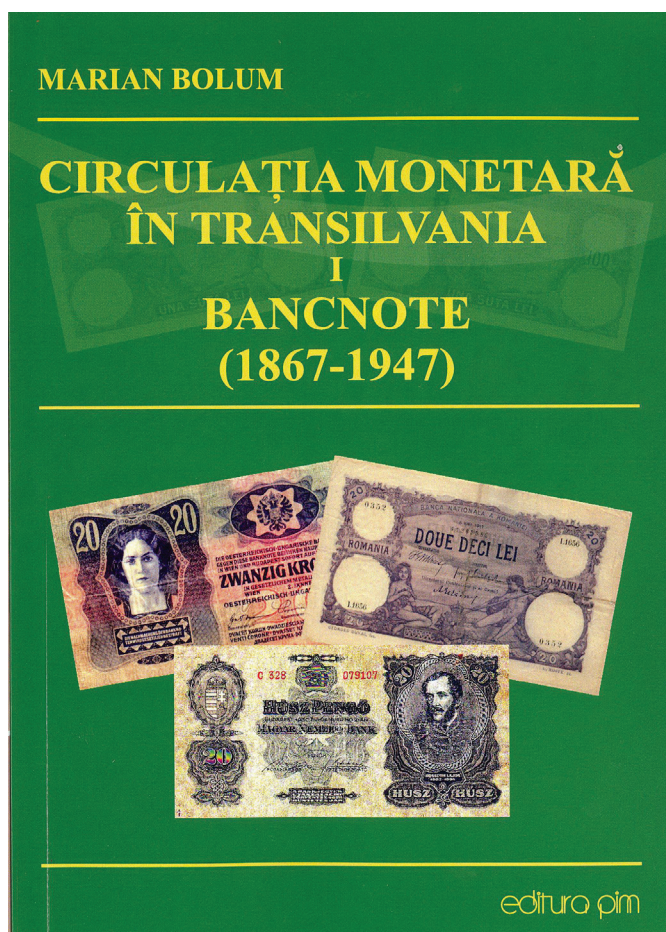
Autorul a continuat a scrie despre primele încercări de realizare a unei monede naționale (1860-1864), tipurile monetare emise în perioada regalității (1867-1947), tipurile monetare emise în perioada regimului comunist (1948-1989) și tipurile monetare emise după revenirea la democrație (1990-2013). În anexe se oferă un catalog realizat de un prestigios site românesc de numismatică, romaniancoins.org.

Investigațiile istoricului Marian Bolum au continuat cu primele încercări de punere în circulație a unor bilete de bancă în Principate (1853 în Țara Românească și 1856 în Moldova), emisiunea biletelor ipotecare (1877), bancnotele emise în timpul domniei regelui Carol I (1866-1914), bancnotele emise în timpul domniei regelui Ferdinand (1914-1927), bancnotele emise în timpul domniei regelui Carol al II-lea (1930-1940) și bancnotele emise în timpul domniei regelui Mihai (1927-1930/1940-1947). S-a avut în vedere și prezentarea unor bancnote care nu au fost emise de statul român (de Banca Națională a României sau de Ministerul Finanțelor), dar au avut putere circulatorie pe teritoriul României: bancnotele emise în 1917, din timpul ocupației germane (leii de ocupație emiși de Banca Generală Română), bancnotele care au circulat în Transilvania, Bucovina și Basarabia după Marea Unire din 1918 până la unificarea monetară din 1920-1921 (coroanele austro-ungare, rublele Romanov și rublele Lwov) și bancnotele emise de U.R.S.S. pentru România în 1944, la sfârșitul celui de-al doilea război mondial (leii de ocupație emiși de Comandamentul Armatei Roșii).

Cercetătorul a publicat bancnotele emise în timpul domniei regelui Carol I (1866-1914), bancnotele emise în timpul domniei regelui Ferdinand (1914-1927), bancnotele emise în timpul domniei regelui Carol al II-lea (1930-1940), bancnotele emise în timpul domniei regelui Mihai (1927-1930/1940-1947), bancnotele emise în timpul regimului comunist (1947-1989) și bancnotele emise după revenirea la democrație (1989-2015). Anexele oferă informații dintr-un catalog realizat de un prestigios site românesc de numismatică, romanianvoice.com.

Primăria municipiului Bârlad prin Consiliul local municipal au organizat „Zilele Culturale ale Bârladului”, ediția a XXXII-a, ce s-a ținut în zilele de 12-21 mai 2017. Cu acest prilej a avut loc lansarea cărții „Circulația monetară în Transilvania. I. Bancnote (1867-1947)”, editura Pim, Iași, 2017, având un număr de 276 pagini, a istoricului Marian Bolum. Lansarea a avut loc în incinta Bibliotecii „Stroe S. Belloescu”, la ora 17.30. Dintre cei care au prezentat lucrarea se numără: domnul profesor Costel Giurcanu, președintele Secției de numismatică, Filiala Bârlad, doamna Cristina Vizitiu, directoarea Bibliotecii municipale „Stroe S. Belloescu” din Bârlad, domnul profesor Marcel Proca, precum și autorul, domnul profesor Marian Bolum, fost inspector școlar și fost director al Școlii gimnaziale „George Tutoveanu”.

În cuvântul său, autorul a ținut să scoată în evidență faptul că diversitatea mare de tipuri monetare care au circulat în această perioadă a fost față de statutul juridic al Transilvaniei,

de realizare a unei monede naționale și principalele monede emise în perioada regalității. S-a avut în vedere unele aspecte referitoare la circulația bancnotelor (biletele ipotecare, coroanele-lei, bancnotele de ocupație din primul și al doilea război mondial ș.a.), și câte un studiu de medalistică și unul de

parte componentă a Imperiului Austro-Ungar, între 1867-1918, integrată Regatului României după Marea Unire din 1918, administrată, în parte, de Ungaria horthystă după Dictatul de la Viena, între 1940-1944, administrată de trupele sovietice de ocupație, între octombrie 1944 și martie 1945 și apoi reintegrată statului român, după martie 1945. În aceste condiții, în Transilvania au circulat: florinul/guldenul emis de Banca Națională a Austriei, până în 1880, florinul/guldenul Băncii Austro-Ungare, până în 1892, coroana Băncii Austro-Ungare după introducerea monometalismului aur în 1892, până la dispariția Imperiului în 1918, coroanele ștampilate de administrația românească, din 1918 până la unificarea monetară din 1921, lei emiși de Banca Națională a României și de Ministerul Finanțelor, pengö emis de Ungaria horthystă, între 1940-1944, în Transilvania de Nord. De asemenea, au mai circulat pentru scurte perioade: lei de ocupație germană emiși de Banca Generală Română, la sfârșitul Primului Război Mondial, pengö de ocupație emis pentru Ungaria de Comandamentul Armatei Roșii și rublele sovietice, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

În atenția autorului va sta tipărirea celui de al 6-lea volum, intitulat „Circulația monetară în Transilvania. II. Monete (1867-1947)”, ce va apare probabil în anul Centenarului Marii Uniri (1918-2018).

* Marian Bolum, „Circulația monetară în Transilvania. I. Bancnote (1867-1947)”, Editura Pim, Iași, 2017, 276 pagini.

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
 prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

asist. univ. dr. **Bogdan Rățoi**,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. **Arcadie M. Bodale**, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. **Laurențiu Ursachi**, Bârlad

dr. **Laurențiu Chiriac**, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. **Sorin Langu**, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: **Bogdan Artene**
 Tipar: **SC Irimex SRL Bârlad**

Titanic

Anca Filiche

Apa e învolburată,
 Orașul meu e plititor,
 Cânt, râd și mă distrez,
 Înainte să mor.

E ceață afară,
 Noaptea se lasă rece,
 Mai e puțin, puțin...
 Și ceasul trece.

Aștept să vină clipa nunții,
 Aproprie-te mireasă a vieții,
 Nu mă lăsa să pier,
 În acest coșciug de fier.

Se vede ceva în față,
 Pare a fi din gheață.
 Stai! Ocolește vasul,
 Și nu-mi distruge râsul,

Peste apele vremii
 Noaptea tăcerii s-a așternut;
 Peste marginile lumii,
 Suflet-n neîntință s-au cernut.

Iarnă

Maria Prisecaru

S-așterne iarna peste mine
 Foi albe cad din calendar,
 Nu știu ce o să fie mâine,
 Dar azi... trăiesc un vis amar.

Mi-e sufletul din flori de gheață,
 Pe chipul tău se-așterne ceață,
 Pe ale mele buze-ncremenite,
 Așteaptă șoapte fericite.

Destinul meu, la fel ca iarna,
 În față mi se-așterne viscolit,
 De umbre ale iernii hăituit,
 Bietul meu suflet tace chinuit.

Doar tu vei reușit mereu,
 Să-alungi din mine frigul greu;
 Al aurorei boreale curcubeu
 Să-mi fii tu mie, să-ți fiu eu.

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
 Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

ACEST COLȚ DE RAI – HUȘIUL

Virgil GRECU

Cartea cu titlul de mai sus, a apărut recent (2017), sub semnătura vestitului istoric Gheorghe Clapa și a prof.dr.ing. Avram Gh. Tudosie, membru al Academiei Oamenilor de Știință din România, tipărită la Editura PIM din Iași, împodobită fiind în straie de sărbătoare, și împletită cu maxime și extrase din cele treizeci de cărți ale prof. Avram Gh. Tudosie.

Ambii remarcabili literați, istorici, monografi și profesori de elită. Cartea constituie un omagiu adus profesorului doctor inginer Avram Gh. Tudosie, cu prilejul împlinirii venerabilei sale vârste patriarhale, de 85 de ani și pentru acordarea titlului științific de Membru al Academiei Oamenilor de Știință din România.

Personajul omagiat, Avram Gh. Tudosie este unul dintre cei mai prolifici autori horti-viticol din țara noastră (N. Ștefan și V. Stoian).

Bagajul său publicitar este constituit dintr-un număr impresionant de treizeci de cărți, ca unic sau prim autor, cu teme pornind de la înființarea, întreținerea și protecția plantațiilor de viță de vie și până la obținerea și degustarea râvnitelor vinuri. La această zestre publicitară se adaugă și unele cărți viti-vinicole, literaturizate și numeroase articole, apărute în diferite edituri și reviste de specialitate de la noi și din străinătate.

Cartea recenzată îl poartă pe orice cititor pe meleagurile românești și hușene și ale împrejurimile acestei urbe, formate din dealuri concentrice, acoperite și înfrumusețate de plantații viticole, capabile să inducă în gândirea visătorilor: „imaginea unui amfiteatru roman, în care curajoșii gladiatori de acum două milenii, sub pecetea timpului, sunt înlocuiți cu actualii harnici podgoreni.” La înfățișarea de azi a localității și împrejurimilor sale, o contribuție esențială a avut-o pe lângă Școala Viticolă („Creată pentru podgoria Huși și podgoria strălucеște prin școală.” N. Iorga)

Pentru dezvoltarea podgoriei Huși și-au adus-o pe lângă strălucii specialiști ai școlii, actualul Colegiu Național Agricol, în care prof. Tudosie Gh. Avram a avut un rol esențial, hotărâtor și coordonatorul podgoriei Huși, împreună cu ing. Ion Neamțu de la I.A.S. Huși și ing. Constantin Neamțu de la I.V.V. și Trustul Județean Vaslui. Nu trebuie uitat că un aport substanțial l-au adus și cadre didactice ale Școlii de Viticultură (fondată în 1908) și transformată apoi sub diverse denumiri, în Colegiul Național Agricol de azi.

O realizare deosebită a fost: „Reabilitarea și extinderea la adevărata lor valoare a soiurilor: Zghihară (cu vin situat la orice început al degustărilor locale) și a soiului și vinului de Busuioacă de Bohotin, pe rol de încheietor de pluton al marilor degustări și concursuri de vin.”

Profesorul doctor Avram Gh. Tudosie este un nume de referință nu numai pe plan local, ci și în viticultura românească, ca un specialist de înaltă clasă, devotat domeniului pe care l-a slujit cu abnegație și dăruire întreaga viață – în trei mari și renumite podgorii ale țării: Ivesți, Odobești și Huși.

Activitatea desfășurată și scrierile publicate, îndrumările acordate și munca de coordonare pe care a desfășurat-o i-au permis acumularea unei vaste experiențe pe care a dorit-o celor pe care i-a format pe parcursul îndelungatei activități (35 de promoții).

La Huși a organizat primul muzeu viti-vinicol, cum puține sunt în țara noastră, o vinotecă renumită de 35.000 de sticle, din toate podgoriile românești (datorită ajutorului dat de marele patriot hușean Mihai Ralea), care constituie vârfuri de atracție nu numai pentru specialiști, ci și pentru mulți vizitatori, din țară și de peste

mări și țări, atrași de licorile renumite obținute aici și prezentate cu un har și dar deosebit.

A stabilit și optimizat tehnologia celebrului vin licoros de Busuioacă de Bohotin, încă din 1977, publicându-l în revistele vremii și în monografiile școlii (din 1977, 1983, 1993, 2008).

Această tehnologie optimizată a fost și este aplicată nu numai în Liceul Agricol și la Episcopopia din Huși și în marile unități de producție (ca I.A.S. și I.V.V.).

A știut să cinstească și să omagieze de câte ori a avut prilejul, pe toți înaintașii, pe care i-a venerat și i-a așezat la loc de cinste binemeritat. De aceeași apreciere s-au bucurat foarte mulți colegi și colaboratori, pe care i-a stimat și i-a învățat, mulți dintre ei beneficiind de sprijinul profesorului, ajungând mari specialiști, doctori în științe, cercetători și cinci profesori universitari actuali.

Continuând tradiția înaintașilor, cărora le-a purtat o vie recunoștință și admirație, contribuind prin prestigiul lor la progresul actual al școlii și învățământului agricol din țară. Printre aceștia și actualii directori ca prof.dr.ing. Irimia Artene, Eugenia Gaită și Gheorghe Boboc, care conduc destine școlii de mai multe mandate.

Pentru o mai bună instruire a elevilor, precum și pentru extinderea cercetărilor s-a preocupat în permanență de lărgirea bazelor de cercetare și didactice, modernizarea laboratoarelor, extinderea câmpurilor didactice și plantațiilor, perfecționarea tehnologiilor de producere a diferitelor tipuri de vin, dezvoltarea sectorului viti-vinicol în cadrul Colegiului Național Agricol prin înființarea unei noi ferme școlare, de 30 de hectare, care a devenit model pe țară.

Domnul profesor Avram Tudosie prin lucrările sale a extins, împreună cu acad. V.D. Cotea, soiul de Busuioacă de Bohotin – de la Huși la Bohotin unde nu mai era nici un „fir” (butuc, 1983).

Este un simbol al învățământului agricol hușean și național, căruia peste treizeci de generații de absolvenți îi păstrează o deosebită stimă și recunoștință.

A publicat treizeci de lucrări în volum (cu cea prezentată azi) și peste 1000 de studii și articole științifice, eseuri, materiale de popularizare, cu caracter didactic, dar și multe – literar beletristice. Cărțile sale oferă un impresionant volum de informații nu numai din domeniul științei vitivinicole, dar și din cel al retrologiei, aforismelor, reflecțiilor bahice, curiozităților și literaturii vitivinicole, etc. Dintre valoroasele cărți din domeniul vitivinicol dar și literar-beletristic cităm: Monografia podgoriei Huși, Metode noi pentru viticultura pe nisipuri, Aspecte din viticultura plaiurilor moldovene, Ambrozii și nectar, Via și vinul în literatură, Vinul în înțelepciunea omenirii, Podgoriile românești în literatură, Pe dealuri dogorâte de podgorii, Via și vinul în imnuri bachice, Dicționar vitivinicol literar aforistic și anecdot-umoristic, Simfonia vinurilor ș.a.

Urmându-și înaintașii, precum Constantin Hogaș și Gheorghe Bălțatu, de cum Mihai Ralea l-a transferat la Huși în 1964, principala sa sarcină a fost selecționarea, revitalizarea, extinderea soiului de Busuioacă de Bohotin și stabilirea tehnologiei de producere a vinului licoros roz-aromat-muscat, care se aplică curent în unitățile de producție.

Cartea se constituie ca un omagiu adus distinsului profesor, ea este o invitație la înțelegerea corectă a vinului, a rolului acestuia în lărgirea noțiunii de convivialitate, știut fiind faptul că inteligența, longevitatea și sănătatea se corelează cu consumul rațional de vin.

